

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2012–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Andrea Tatzauerová

**Osobnost pedagoga, jeho postavení a úloha
v soudobé společnosti**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Alena Svobodová, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2012-2015

BACHELOR THESIS

Andrea Tatzauerová

**Personality of the teacher, his position and role in
contemporary society**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
doc. PhDr. Alena Svobodová, CSc.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá osobnostmi pedagogů, historií školství a postavením pedagogů v dnešní společnosti. Tyto části rozebírají prestiž pedagogů, autoritu a psychickou zátěž pedagogů, finanční odměňování, kariérní postup a možnosti dalšího vzdělávání pedagogů. Praktická část na základě dotazníkového průzkumu předkládá a vyhodnocuje názory žáků, studentů a učitelů základních a středních škol a veřejnosti na postavení pedagogů v soudobé společnosti.

Klíčová slova

Historie školství, osobnost pedagoga, pedagog, škola, školská soustava, vzdělávání, žáci.

Annotation

In my bachelor's thesis I deal in theoretical part with the personality of the teachers, the history of education and status of teachers in the present society. I was analyse the prestige of teachers, authority and psychological stress of teachers, financial remuneration, career development and training opportunities of teachers.

In practical part I evaluate of a questionnaire research opinion of pupils, students and teachers of elementary and secondary schools and the public for status of teachers in contemporary society.

Keywords

Education, history of education, pedagogue, personality of the teacher, pupils, school, school system.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 11. 3. 2015

Andrea Tatzauerová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce doc. PhDr. Aleně Svobodové, CSc. za odborné vedení, vřelou spolupráci a čas, který mi při konzultacích věnovala.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ZÁKLADNÍ POJMY	10
1.1 Pedagog, učitel.....	10
1.2 Pedagogika	11
1.3 Výchova	12
1.4 Vyučování a učení	12
1.5 Pedagogická antropologie.....	13
2 OSOBNOST PEDAGOGA.....	14
1.1 Typologie pedagoga	14
2.1 Komunikace v profesi pedagoga	15
2.1.1 Verbální a neverbální komunikace.....	15
2.2 Prestiž profese pedagoga.....	17
2.3 Autorita pedagoga	19
2.4 Psychická zátěž a stres	20
3 HISTORIE ŠKOLSTVÍ A PEDAGOGIKY	22
3.1 Pedagogika a školství v období starověku	22
3.2 Pedagogika a školství v období středověku	23
3.3 Pedagogika v období novověku	24
3.4 Období pedagogiky 19. – 20. století	25
3.5 Období pedagogiky a školství po roce 1989	27
3.5.1 Struktura dnešní školské soustavy České republiky.....	28
4 POSTAVENÍ PEDAGOGA V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI	30
4.1 Statistika pedagogů v ČR.....	30
4.2 Charta učitelů.....	31
4.3 Finanční odměňování pedagogů	33
4.4 Vzdělávání pedagogů	34
4.4.1 Novela o vysokoškolském vzdělání pedagogů	35
4.5 Kariérní postup.....	36
PRAKTICKÁ ČÁST	38
5 DOTAZNÍKOVÝ PRŮZKUM	38
5.1 Vymezení výzkumného cíle, otázek a hypotéz.....	38

5.2	Výzkumný vzorek	39
5.3	Výzkumná metodika a časová organizace výzkumu	39
5.4	Výsledky výzkumu	41
5.5	Interpretace a diskuse výsledků	48
ZÁVĚR		50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		52
SEZNAM ZKRATEK		55
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK		56
SEZNAM PŘÍLOH		57

ÚVOD

Učitelé jsou v dnešní společnosti nepostradatelní, zastávají a významně ovlivňují vzdělanost. Jsou důležitou součástí dnešní výchovy, jsou vzorem a příkladem dětí a mládeže. Kvalitní učitel by měl napomáhat zlepšovat prostředí, kde se výchovný proces odehrává, předávat své znalosti a motivovat žáky k získání znalostí. Dnes je téma týkající se osobnosti pedagoga, úlohou a postavením ve společnosti velmi aktuální, jelikož učitelé se stále musí své znalosti rozšiřovat a inovovat své metody vyučování.

Téma bakalářské práce osobnost pedagoga, úloha a postavení v soudobé společnosti si autorka vybrala z důvodu, že sama velmi ráda pracuje s dětmi a dnes se aktivně zapojuje do vychovatelství.

Cílem této práce je zjistit, jaké je postavení pedagogů základních a středních škol ve společnosti, s jakými výhodami i nevýhodami se učitelská profese potýká. Autorka zjišťuje názory žáků a veřejnosti na učitele, pohled učitelů na profesi, kterou vykonávají a touto prací se snaží zjistit, jak by měla vypadat ideální osobnost učitele.

Problematika tématu je velice široká, proto se autorka zaměřila na osobnost pedagoga, vývoj jakým prošla učitelská profese, až po a dnešní podobu pedagoga ve společnosti.

Teoretická část se zabývá základními pojmy, které jsou použity v celé práci. Dále se zabývá osobností pedagoga, její typologií dle Christiana Caselmana, prestiží učitelského povolání, problematikou autority a psychické zátěže. Dále navazuje kapitola, která se bude zabývat historií pedagogiky a vzdělávání. Od starověku, přes středověk, kdy vznikaly první školy a univerzity, až po dnešní strukturu vzdělávání u nás. Dále se práce věnuje pedagogickou profesí v dnešní době, finančním odměňováním, kariérním řádem, a také se zabývá charakteristikou Charty učitelů zahrnující standardy práv a povinností profese pedagoga, vzdělávání a motivací se dále učit a informovat a novelou o vysokoškolském vzdělávání všech pedagogů.

Druhá část bakalářské práce se věnuje empirickému výzkumu, který pomocí dotazníkového šetření zjišťuje postavení pedagogů ve společnosti, jejich osobnost, vztah k dětem a zpětnou vazbu dětí k učitelům. Profese pedagoga je často rozebíraným tématem dneška, proto se praktická část zaměřuje na některé nejčastěji uváděné otázky např. náročnost profese, respekt a úcta ze strany učitelů a žáků ve výuce nebo prestiž povolání.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

V pedagogice je mnoho pojmů, které jsou důležitou součástí k porozumění pedagogiky jako vědy, osobnosti pedagoga a jejího vývoje.

1.1 Pedagog, učitel

Pedagog je člověk, který dokáže uplatnit aspekty jemu vrozené a profesní. Profesní jsou získané přípravou na tuto činnost. Odborná a pedagogická způsobilost pro výuku dětí, mládeže nebo dospělých ve školách je také důležitá.

Pedagog neboli učitel vystupuje v různých typech a stupních školy, ale je to i pedagogický pracovník, vysokoškolský pracovník, teoretický pedagog nebo odborník v pedagogické vědě.

Profese pedagogický pracovník, která je jedna z nejstarších profesí v dějinách lidské společnosti, vychází z anglického slova *pedagogue*, *educator*¹. Za dnešního pedagoga považujeme člověka, který má kvalifikační předpoklady k učitelské profesi, například učitel na základní, střední, speciální škole nebo výchovný poradce, trenér sportovní školy, vychovatel domova mládeže při škole, vedoucí středisek praktického vyučování, pracovník pedagogicko-psychologické poradny. Často dochází k záměně slov pedagog a vychovatel. Vychovatel je pedagogický pracovník působící ve školách a školských zařízeních ústavní a ochranné výchovy a v oblasti výchovy mimo vyučování, například rodič, vedoucí tábora nebo oddílu, instruktor, trenér, apod.

V historii byla pozice pedagoga odlišná od současného postavení učitelů ve společnosti. Učitel byl považován za nejváženější subjekt vzdělávání, zajišťující předávání informací žákům. 20. století přineslo významnou změnu, která pedagogům otevřela možnost přípravy na vysoké škole. Přesto, že učitel je odborníkem s vysokoškolským vzděláním, není v dnešní společnosti adekvátně uznáván. Odráží se to nejen na finančním ohodnocení této profese, ale i v oblasti osobnostních záležitostí jako je kariérový postup nebo další vzdělávání.²

¹ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 153. ISBN 80-7178-772-8.

² Tamtéž, s. 279.

Činnost učitele je někdy považována za umění, v němž není na prvním místě úroveň vzdělání. Umění učit musí být člověku dáno. Schopnost vytvářet odpovídající vztahy s žáky, autorita jsou velmi důležité předpoklady pro kvalitní vykonávání učitelské profese, avšak samy o sobě nestačí. Prioritní je pedagogické a odborné vzdělání a praxe pedagoga.

Pedagog by měl zvládnout obor své kvalifikace (učitel matematiky – matematiku, přírodopisec – přírodovědu, apod.) na příslušné úrovni včetně schopnosti si vědomosti a zkušenosti doplňovat, měl by porozumět pedagogickým zákonitostem a vytvářet vztah ke vzdělávání a k lidem. Pro kvalitní výkon pedagogické profese je důležitý všeobecný rozhled, kulturní, politický aj., schopnost žákům srozumitelně a jasně vysvětlit dané učivo, popřípadě jej ukázat v praxi, probouzet v žácích aktivní a tvořivé myšlení.

Pedagog by měl mít dobrou slovní zásobu, správné a přesné vyjadřování a měl by používat nejen verbální komunikaci, ale v optimální míře také neverbální prostředky (řeč těla, mimiku nebo pantomimiku). Organizační schopnosti učitelů jsou velmi důležité pro práci s žáky, organizování kolektivů a zároveň odhalování případných negativních jevů v třídním kolektivu (např. šikana fyzická, psychická).³

1.2 Pedagogika

Pedagogika jako věda je výzkum zabývající se vzděláváním dětí a dospívajících a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti, zkoumá ovlivňování vývoje osobnosti člověka, určuje a vymezuje pedagogické myšlení a jednání, podává úvahy a pravidla o výchově, souvisící s pedagogickou praxí. Pro výchovu a vzdělávání dospělých se užívá označení andragogika a výchova seniorů je gerontagogika.

V pedagogice vychází mnoho časopisů, která se zaměřuje na školství, výchovu, vědu, výzkum nebo praxi, a to jak u nás, tak ve světě. Mezi první pedagogické časopisy patřil Přítel mládeže (1823-1848). Dnes jich najdeme více, např. vědecký časopis *Pedagogická orientace*, který se zaměřuje na obecnější a aktuální problémy pedagogické teorie a praxe.⁴ Dalšími příklady odborných periodik jsou např. *Učitelské noviny e-Pedagogium*, *Informatorium 3-8*, aj.

³ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 60. ISBN 978-80-7452-009-9.

⁴ Česká pedagogická společnost o. s. *Pedagogická orientace* [online]. © 22. 03. 2012 [cit. 2014-10-14]. Dostupné z: www.ped.muni.cz/pedor/

1.3 Výchova

Výchova je záměrné, cílevědomé a všestranné působení za účelem utváření tělesných či duševních vlastností jedince, zpravidla v souladu se zaměřením a tradicemi dané společnosti.⁵

Výchova je celoživotní lidské učení, které je zprostředkované znalostmi a dovednostmi, ale také je často spojováno se vzděláváním a považováno za synonymum tohoto pojmu. Průcha a kol. rozlišují významy „vzdělání“ a „vzdělávání“ ze dvou hledisek. První hledisko vzdělání se chápe jako součást socializace jedince. Vzdělání je pak ta složka kognitivní⁶ vybavenosti osobnosti, která se zformovala prostřednictvím vzdělávacích procesů. Druhé hledisko vzdělání chápe jako zkonstruovaný systém informací a činností, které jsou plánovány a v kurikulu⁷ různých škol realizovány ve výuce. Celkově jsou tyto činnosti chápány jako učivo, obsah vzdělání nebo jako vzdělávací cíle.⁸

1.4 Vyučování a učení

Vyučování je plánovaná činnost vedená učitelem, při které dochází k učení, předávání vědomostí a dovedností. Zpravidla tato činnost probíhá ve školách a podobných institucích. Vyučovací jednotkou je chápáno vyučování jako organizační forma výchovně vzdělávací práce (např. vyučovací hodina).⁹

Vyučování dělíme do dvou základních pohledů. První pohled transmisivní: žák neví, učitel ví (je grant pravdy) a inteligence je prázdná nádoba. Druhý pohled konstruktivní: žák ví (má osobní zkušenost), učitel vytváří podmínky pro žáka, aby mohl dosáhnout nejvyšší úrovně rozvoje a inteligence, která se obohacuje a zlepšuje.¹⁰

⁵ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 153. ISBN 80-7178-772-8.

⁶ Kognitivní procesy jsou procesy na zpracování informací, získávání obecných poznatků a procesů chápání.

⁷ Kurikulum, z latinského slova curriculum je program vzdělávacích institucí. Vztahuje se k výběru, obsahu a uspořádání školní výuky

⁸ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 292. ISBN 80-7178-772-8

⁹ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 21. ISBN 978-80-7452-009-9.

¹⁰ VALIŠOVÁ, A. a KASÍKOVÁ H. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, s. 123, Pedagogika (Grada). ISBN 9788024717340.

Učení je pojem, pro který neexistuje všeobecná definice. Učení je získávání zkušeností a informací v průběhu života jedince. Nejen člověk se může učit, ale také živočichové, kde dochází také k adaptačním procesům.

1.5 Pedagogická antropologie

Pedagogická antropologie, z anglického slova anthropology of education, je disciplína pedagogiky snažící se objasňovat výchovu a její vývoj v celistvém pohledu na člověka a společnost, na základě biologických a sociálních poznatků o lidském rodu, např. v souvislosti s vývojem jazyka, symbolickou komunikací a kulturními artefakty ve společnosti, dále v souvislosti současnými interkulturními rozdíly v učení, ve stylech rodinné výchovy, škol aj.¹¹

¹¹ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 153. ISBN 80-7178-772-8.

2 OSOBNOST PEDAGOGA

Osobnost učitele by měla být pro žáky vzorem nejen z hlediska odborných znalostí a schopností, ale také po stránce charakterových vlastností. Učitel by měl být stabilní osobností s velkým rozhledem a schopností spolupracovat a stále se učit novým poznatkům.

Z hlediska výše uvedeného tvrzení některých teoretiků, že učitelství je uměním a ne vědou, že člověku musí být dáno a nelze se v něm vyučit, proto není jednoduché jednoznačně určit nezbytné kvality učitele.

Mezi dovednosti a vlastnosti učitele patří i talent, vloha, se kterou se člověk narodí. Dále schopnost si získat autoritu, která velmi záleží na charakteru a povaze daného jedince a schopnost komunikace mezi dítětem, mladistvým či dospělým a učitelem, která označuje schopnost navazovat správné vzájemné vztahy.¹²

1.1 Typologie pedagoga

Dle pedagogických teoretiků existuje řada dělení pedagogů, jež jsou založena na různých hlediscích.

Jednou z mnoha typologií je rozlišování pedagogů dle Christiana Caselmana:

- 1) typ autoritativní (v krajní podobě tyran) se řídí heslem „vše pro žáka, ale nic ve spolupráci s žákem“. Ponechává si řídicí pravomoci, chybí smysl pro spravedlnost i humor,
- 2) a typ demokratický preferuje přátelství, rozvíjí samostatnost a ponechává žákům více volnosti.

Typologie založená na převládající orientaci v pedagogickém procesu:

- 1) logotrop se zaměřuje na obsah a problematiku předmětu a na vztah mezi učitelem a žákem,
- 2) paidotrop se zaměřuje na žáka a jeho vývoj.¹³

¹² PÍŠOVÁ, M. a DUSCHINSKÁ, K. *Mentoring v učitelství: výzkumný záměr Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání*. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2011, s. 27. ISBN 978-80-7290-518-8.

¹³ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 63. ISBN 978-80-7452-009-9.

2.1 Komunikace v profesi pedagoga

V profesi učitele dochází k sociální komunikaci, tj. komunikaci, v jejímž průběhu si lidé vyměňují své názory, sdělují myšlenky a emoce.

Osobnost pedagoga tvoří povaha člověka, postoj učitele k žákům, rysy osobnosti a jeho předpoklady k profesi. Součástí je komunikace jak mezi učiteli a žáky, tak mezi kolegy a rodiči dětí, která není snadná, ale je důležitou podmínkou profesionality.¹⁴

Základem v učitelské profesi je stanovení obsahu a cílů komunikace např. učební osnovy, pomůcky, naučné projekty a práce, hodnocení aj. Aby učitel určil tyto své cíle, musí identifikovat účastníky (koho pedagog bude učit). K tomu je nutné vybrat vhodný a srozumitelný jazyk, slova (zásadní rozdíl mezi učebním jazykem na prvním stupni základní školy a na vysoké škole). Učitel také musí poznat prostory a místnosti, kde bude komunikovat se žáky, aby místu mohl přizpůsobit hlasitost hlasu (zda bude mluvit v učebně nebo v hale). K tomu patří i vymezený čas pedagogické komunikace, kterou určuje škola. Výsledkem komunikace pro pedagoga je snaha o dosažení správné komunikace se žáky, její následná kontrola a vyhodnocení popř. zlepšení komunikace.¹⁵

Komunikaci dělíme na verbální a neverbální. V profesi pedagoga obě tyto části hrají velkou roli.

2.1.1 Verbální a neverbální komunikace

Verbální komunikace neboli komunikace prostřednictvím jazyka se vyznačuje stejnou řečí, tvořenou větami, slovy, hláskami a symboly s určitými významy.¹⁶

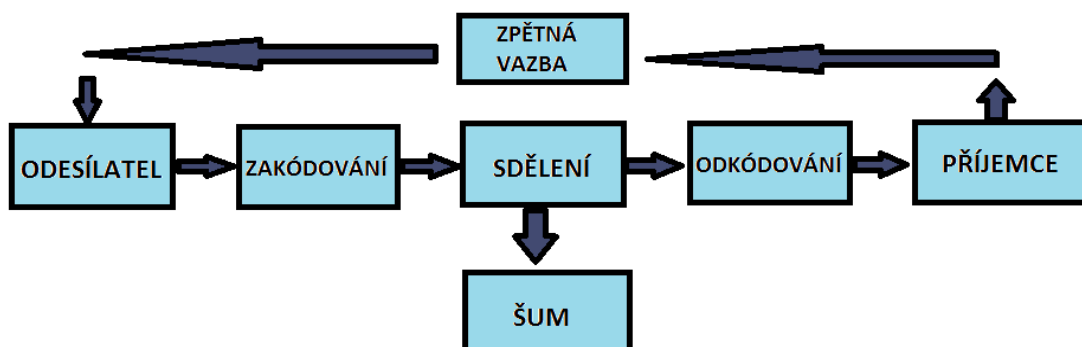
Komunikace mezi pedagogem a studentem probíhá podle komunikačního modelu. Pedagog jako odesílat nějaké zprávy, informace - zakódování informace - přenosový kanál - na něj působící šumy - následné dekodování informace - příjemce informace jako student.

¹⁴ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 62. ISBN 978-80-7452-009-9.

¹⁵ *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů*. Editor Jiří Prokop, Jan Solfronk, Josef Maňák. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, s. 44. ISBN 80-85931-58-3.

¹⁶ Tamtéž, s. 45.

Obrázek 1: Komunikační model

Zdroj¹⁷

Přenosovým kanálem zde rozumíme mluvené slovo. Zakódování a odkódování informace je proces, při kterém odesílatel či příjemce určí význam symbolů (pomocí řeči, společného jazyka). Důležitou součástí k porozumění komunikace mezi pedagogem a studentem je znalost komunikačního kódu, konkrétního jazyka, používání symbolů, popřípadě gest a pohybů. Problémy v komunikaci způsobují komunikační šумы, které mohou být:

- fyzické – neprodukuje ho účastníci komunikace, ale okolní ruchy např. zvuky projíždějících aut, hlasitá hudba, aj.,
- psychologické – mentální rušení např. předsudky, odmítání sdělení, kterému dotyčný nevěří, předpojatost,
- fyziologické – vlastní bariéry posluchače nebo mluvčího např. vada zraku, sluchu, ztráta paměti, psychické problémy, aj.

V rámci komunikace je recipient nositelem přenosu informace či zprávy. Příjemce následně reaguje na zprávu nebo informaci zpětnou vazbou. Takový model komunikace by měl probíhat i ve vyučovacích hodinách, ale často to tak není. Vyučování v dnešní době probíhá spíše monologem, kdy zpětnou vazbou pro profesora jsou např. testy nebo zkoušky.¹⁸

¹⁷ Zdroj, Andrea Tatzauerová, 2014 (vlastní obrázek).

¹⁸ *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů*. Editor Jiří Prokop, Jan Solfronk, Josef Maňák. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, s. 44. ISBN 80-85931-58-3.

Pro profesi učitele je důležité v rámci řeči mluvit klidně, srozumitelně a vyrovnaně, používat výrazy pro žáky známé popř. nové výrazy vysvětlit. Pedagog by měl správně intonovat (správně klást přízvuk), frázovat, měl by se vyvarovat monotónnosti.¹⁹

Důležité je mluvit výstižně v krátkých větách nežli v rozvinutých a složitých souvětích, mluvit přiměřenou rychlostí a využíváním pomlky důležitých pro udržení pozornosti žáků. K otevření pozornosti a přijímání informací je důležitá zpětná vazba jako součást přímého kontaktu se žáky.²⁰

Neverbální komunikace nepoužívá řeč, ale gesta, mimiku, gestiku, aj. Vedle verbální komunikace, nezbytné v profesi pedagoga, má významnou úlohu také komunikace neverbální:

- 1) haptika – podání ruky (mezi pedagogem a studentem při zkoušce), pohlázení (při splnění úkolů, převážně u malých dětí) aj.,
- 2) mimika a řeč očí – pohled na žáky nebo na jiné místo,
- 3) proxemika – vzdálenost mezi komunikujícími,
- 4) kinezika a gestika - pohyby rukou a nohou při rozhovoru (nervozita),
- 5) zevnější úprava – oblečení, vůně aj.²¹

2.2 Prestiž profese pedagoga

Prestiž je chápána jako úcta nebo uznání, kterého se dostává od okolní společnosti nebo jedince. Prestiž pramení z ocenění nebo hodnocení člověka za jeho práci, vliv, zásluhy a také pověst. Práce učitelů je veřejnou službou, která je prospěšná společnosti.²²

Z historie je známo, že učitel patřil mezi nejváženější občany, který šířil vzdělanost, osvětu a kulturu. Postupem času se začala objevovat kritika, která vytýkala loajalitu vůči společenskému systému, kterému slouží. Učitel jako státní zaměstnanec plní úkoly v souladu se státními požadavky. Mění-li se vzdělávací systém a politika,

¹⁹ *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů*. Editor Jiří Prokop, Jan Solfronk, Josef Maňák. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, s. 44. ISBN 80-85931-58-3.

²⁰ Tamtéž, s. 44..

²¹ PÍŠOVÁ, M. a DUSCHINSKÁ, K. *Mentoring v učitelství: výzkumný záměr Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání*. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2011, s. 89. ISBN 978-80-7290-518-8.

²² NOVÝ, I a Alois SURYNEK. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 92. ISBN 80-247-1705-0.

dochází k posunům nároků na učitele, které se také promítají do hodnocení. Profese jako taková se nemění, ale okolní vlivy a společnost ovlivňují prestiž tohoto povolání.²³

Tabulka 1: Prestiž povolání v letech 2004 - 2013

Profese	11/2004		6/2007		6/2011		6/2013	
	průměr	pořadí	průměr	pořadí	průměr	pořadí	průměr	pořadí
Lékař	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1.	91,5	1.
Vědec	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2.	76,3	2.
Zdravotní sestra					73,9	3.	74,8	3.
Učitel na vysoké škole	78,5	3.	78,2	3.	72,4	4.	74,6	4.
Učitel na základní škole	71,3	4.	70,7	4.	70,3	5.	71,1	5.
Soudce	64,8	6.	65,0	7.	61,0	7.	66,3	6.
Soukromý zemědělec	59,1	10.	59,0	8.	60,3	9.	63,9	7.
Projektant	64,1	7.	65,5	6.	61,7	6.	62,6	8.
Programátor	66,3	5.	65,7	5.	60,8	8.	59,7	9.
Policista	47,6	20.	52,1	13.	53,9	11.	55,7	10.
Truhlář	50,8	16.	51,4	14.	53,2	12.	55,6	11.
Majitel malého obchodu	51,2	15.	50,1	16.	51,4	15.	54,8	12.
Starosta	60,1	8.	57,4	9.	52,6	14.	53,1	13.
Účetní	53,5	14.	51,3	15.	54,1	10.	52,3	14.
Manažer	59,4	9.	55,4	11.	53,0	13.	50,2	15.
Voják z povolání	44,8	22.	46,4	21.	48,3	17.	49,7	16.
Stavební dělník					48,1	18.	49,3	17.
Profesionální sportovec	56,1	11.	55,6	10.	51,2	16.	47,6	18.

Zdroj²⁴

Centrum pro výzkum veřejného mínění v červnu r. 2013 zkoumalo prestiž vybraných povolání u české veřejnosti. Respondentům byl předložen seznam 26 profesí, které seřadili, dle jejich názoru, od nejprestižnějšího vzdělání po méně prestižní.

Dle těchto statistik se prestiž u prvních šesti nemění. Roku 2011 bylo do seznamu povolání přidáno povolání zdravotní sestry, které je od té doby na třetím místě.

Povolání učitele je na žebříčku prestiže povolání od roku 2004 stabilně v první pětici. Nyní je profesor na vysoké škole na čtvrtém místě hned po profesi lékaře, vědce a zdravotní sestry. Na pátém místě se umístila profese učitele základní školy. Můžeme tím říci, že učitelství je prestižním povoláním.

²³ Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů. Editor Jiří Prokop, Jan Solfronk, Josef Maňák. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, s. 30. ISBN 80-85931-58-3.

²⁴ SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. Prestiž povolání 2013. [online]. © 3. 9. 2013 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/prace-prijmy-zivotni-uroven/prestiz-povolani-cerven-2013>

Přesto se ve společnosti objevují názory zpochybňující z různých hledisek povolání učitele. Argumentuje se především tím, že:

- 1) Učitelé mají dlouhé období prázdnin, které jim je zapláceno.
- 2) Zkušenější učitel se nemusí na výuku připravovat, práce se stala jeho rutinou.
- 3) Učitelé si splní svoji práci a poté mají mnoho volného času.
- 4) Učitelé v mateřských školách nebo na prvním stupni základní školy nepotřebují k výkonu hluboké odborné znalosti.²⁵

A samotní učitelé často svoji profesi vnímají jako málo prestižní. Je to především z důvodu nedostatečného platového ohodnocení, nedostatečného sebevědomí, nedokončené profesionalizace a vzdělání. Pedagogické fakulty jsou ve společnosti vnímány jako nenáročné oproti jiným fakultám.²⁶

Zastávat prestižní profese nikdy ale neznamenal automaticky vysoký plat. Často je to naopak (i v ostatních zemích), nejlépe platově hodnocené profese nebývají na prvních místech žebříčků prestiže.²⁷

2.3 Autorita pedagoga

Chceme-li se zabývat otázkou autority v profesi pedagoga, musíme se zamyslet nad samotným pojmem autorita. Nejčastěji bývá tento pojem vnímán jako neformální vliv osoby, založený na určitých vztazích, kvalitách a úctě. Také jako uznávaná osoba s vlivem, uznávaný znalec či vědec.

Autoritu můžeme také pojmut jako vlastnost člověka, kde je na jedné straně příjemce autority a na straně druhé nositel autority, v tomto případě je učitel autorita a příjemce autority je žák. Tyto role se ovlivňují a vzájemně se dotvářejí.²⁸

V dějinách byla autorita nezbytnou součástí výchovy a učitelé tuto schopnost prezentovali, aby mohli být vzorem pro děti a mohli je vést k budoucím úspěchům. Vyplývá to ze vztahu společnosti k učitelům, kde výraznou roli hraje i způsob a výše

²⁵ *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů*. Editor Jiří Prokop, Jan Solfronk, Josef Maňák. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, s. 31. ISBN 80-85931-58-3.

²⁶ ZORMANOVÁ, L. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, s. 47. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024745909.

²⁷ *Pedagogika pro učitele*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Editor Alena Vališová, Hana Kasíková. Praha: Grada, 2011, s. 22. ISBN 978-80-247-3357-9.

²⁸ PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, s. 84. ISBN 8020006079.

odměňování. Mladá generace se obecně nerada podřizuje jakýmkoliv autoritám, tedy i autoritě učitele. Tak jak v rovině morální i intelektuální.²⁹

Autorita u učitele souvisí s profesní dovedností a praxí, s chováním zúčastněných a celkovým sociálním klimatem a je základem morálky a úcty ve společnosti. Škola se snaží formou autority vychovávat dítě, učí ho respektovat pravidla a rozvíjet osobnost dítěte. Učitelé, kteří si dokáží udržet kázeň ve třídě, kteří ovlivňují žáky vlastním příkladem a působí na ně svou osobností, a kterých si žáci váží, jsou pro ně autoritou. Učitel je zároveň ve třídě v postavení rozhodčího, protože je zde nutno dodržovat pravidla a kázeň, a má povinnost usměrňovat a hodnotit žáky.³⁰

Autoritu můžeme také dělit na dva aspekty, na jejichž základě lze získat autoritu:

- 1) Aspekt relativnosti – jedinec získává autoritu v určitém období, ale nemusí ji mít ve všech směrech stejnou. Jinak autorita bude působit na pracovišti a jinak mezi členy konkrétní skupiny.
- 2) Aspekt asymetričnosti – nositelé autority působí na okolí převažujícím vlivem, vytváří vztah nadřazenosti a vedení proti podřazenosti.³¹

2.4 Psychická zátěž a stres

Povolání učitele se od svého začátku vyvíjí a mění. Zvyšuje se psychická zátěž, mění se koncepce vyučování a mezi následky patří stres, vyčerpání nebo až vyhasínání v povolání (syndrom vyhoření).³²

Stres u učitelů zapříčiňuje negativní postoje žáků a jejich špatné chování, nepřipravenost na výuku aj. Učitel prochází stavy frustrace a stresu, až se stanou jeho běžnou součástí života demotivovaného učitele.

Vše se může projevit i ve výuce a v postoji učitele k žákům, v míře uznání společností a kolegů nebo rodičů. Učitel by si měl včas najít obranné mechanismy a nástroje, které by mu pomáhaly se vyrovnat se stresovými situacemi, např. protistresové programy.³³

²⁹ STROUHAL, M. *Teorie výchovy: K vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada, 2013, s. 92-95. ISBN 80-247-8692-3.

³⁰ Tamtéž, s. 94.

³¹ *Pedagogika pro učitele*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Editor Alena Vališová, Hana Kasíková. Praha: Grada, 2011, s. 451. ISBN 978-80-247-3357-9.

³² Syndrom vyhoření neboli nemoc z povolání je jev starý jak je povolání známo, ale pojem pochází od Herberta J. Freudenbergera z 20. stol. Tato nemoc se týká citovým a mentálním vyčerpáním jako důsledek dlouhodobého stresu.

³³ *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů*. Editor Jiří Prokop, Jan Solfronk, Josef Maňák. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, s. 31-33. ISBN 80-85931-58-3.

Učitelé psychickou zátěž dennodenně podstupují ve výuce a dobrovolně přijímají negativní dopady na vlastní osobnost a život. Je zřejmé, že tato profese je velmi náročná činnost a mnohem více vyčerpávající než jiné profese a zaměstnání. Dalšími zápory je časová náročnost (opravování, hodnocení, příprava na vyučování), negativní kolegiální postoje, nedostatečné vybavení a nedostatek finančních prostředků, nařízení ministerstva o změně kurikula, aj. Na druhé straně pedagogy obohacuje efektivita výsledků u žáků a jejich pokroky. Mezi další klady této profese jsou např. práce s mladými lidmi, podpora u kolegů, možnost rozvíjení kurikula nebo individuální pomoc žákům s jejich osobními problémy.

Stres se objevuje z nejrůznějších důvodů, jednotlivé vlivy uvnitř školy i mimo ni se vzájemně prolínají:

- náročnost učiva, stálý nárůst poznatků a informací,
- chování studentů, jejich nepozornost, špatná kázeň, motivace,
- postoje pedagogického sboru a nedostatek sociální podpory, ocenění a porozumění,
- jednání rodičů žáků, obtížná komunikace s nimi, kritičnost vůči učiteli a nezájem o školní práce,
- vztah školy k pedagogům, nátlak na učitele, platové hodnocení, kariérový růst aj.³⁴

Aby učitel byl spokojen, musí o sebe pečovat jak duševně tak i fyzicky. Měl by dodržovat správný a dostatečný odpočinek, být psychicky v pohodě. K tomu napomáhá duševní hygiena.

Duševní hygiena upevňuje duševní zdraví, zvyšuje odolnost člověka vůči okolním škodlivým jevům a vlivům a upravuje životní podmínky. Používá se k minimalizování nežádoucích dopadů stresových situací, je přípravou na negativní životní situace. Tato prevence včetně pravidelných očištných cvičení zlepšuje pracovní výkony, zvyšuje koncentraci a zdokonaluje mezilidské vztahy, přispívá k růstu osobní spokojenosti.³⁵

³⁴ *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů*. Editor Jiří Prokop, Jan Solfronk, Josef Maňák. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, s. 31-33. ISBN 80-85931-58-3.

³⁵ GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, s. 101-103. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024734729.

3 HISTORIE ŠKOLSTVÍ A PEDAGOGIKY

Pedagogika jako věda se objevovala již ve starověkých státech, zejména v Řecku a Římu, vznikaly nové školy a nové směry vzdělávání. Mezi zakladatele pedagogiky a školství považujeme např. Marii Terezii nebo Jana Amose Komenského.

Dějiny pedagogiky zkoumají vývoj pedagogických teorií a dějiny školství zkoumají vývoj školských institucí a vzdělanost v historických obdobích.

3.1 Pedagogika a školství v období starověku

Již v době Antiky (2000 př. n. l. – 500 n. l.) myšlenky významných řeckých i římských filosofů ovlivnily evropskou kulturu. Učení se skládalo z tzv. sedmera svobodného učení: gramatika, rétorika, dialektika,³⁶ matematika, fyzika, astronomie a múzika.³⁷

Výchova v období Antiky se rozdělila na spartánskou výchovu – aristokracie, chudí a otroci, řeckou výchovu – sofisté a římskou výchovu, kde vznikaly školy gramatické a rétorické.³⁸

Mezi nejznámější představitele v období starověku patří Platon (427 – 347 př. n. l.), známý filosof, matematik a pedagog. Platon založil athénskou Akademii, která následně byla vzorem pro mnohé školy. Byl žákem Sokrata, se kterým obrátili pozornost filosofů od úvah o povaze a původu světa k otázkám člověka a lidské společnosti.

Sokrates (469 – 399 př. n. l.), filosof, prosazoval etické učení a poznání sebe samu. Ve vyučování prosazoval přemýšlení svých posluchačů o dané problematice.

Aristoteles (384 – 322 př. n. l.) byl metoikem, filosofem a učitelem. Jeho výklady ve škole nazývané peripatetické, se konaly během procházek po Athénách. Zajímal se fyzikou, chemií i biologií.

³⁶ Dialektika je umění rozhovoru či diskuze, zjišťování pravdy a rozporů v řeči.

³⁷ Múzika je starší pojem pro muziku, umění hudbě.

³⁸ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 111. ISBN 978-80-7452-009-92010.

Marcus Fabius Quintilianus byl první učitel řečnictví placený státem, řečník, právník. Jeho práce jsou považovány za ucelené didaktické dílo. Jsou psány do dvanácti knih pod názvem O výchově řečníka. Prosazoval základní vzdělání v latině, řečtině, hudbě, matematice, didaktice, ale také praktikoval vzdělání praktické. Kládl velký důraz na rozvoj dětské řeči.³⁹

Jednou z prvních nových forem učení a náboženství byla škola pythagorovců, kterou založil Pythagoras (asi 572 – 494 př. n. l.). Škola se podobala klášteru se společným majetkem a zvláštní péčí o čistotu. Pythagoras se zabýval čísly, které rozdělil na sudé a liché, geometrickými tvary, kde určil výpočet trojúhelníku pomocí dnes známé Pythagorovy věty.⁴⁰

3.2 Pedagogika a školství v období středověku

Období středověku datujeme od 5. století do konce 15. století. V této době se rozvíjely kultury románské a gotické. Centrem vzdělanosti byly nejen kláštery a chrámy, ale také školy.

Již ve středověku vznikaly univerzity, mezi první se řadí univerzita v Bologni (1088). V italská univerzitě, která se zaměřovala na práva, vznikla první sdružení profesorů. Ve Velké Británii jsou nejvýznamnějšími univerzity Oxford (1167) a Cambridge (1209). Další univerzity ve Francii nebo Univerzita Karlova v Čechách.

Univerzita Karlova byla založena králem Karlem IV. roku 1348 jako první univerzita u nás, která zprvu byla určena pro čtyři národy – český, polský, saský a bavorský. Univerzita se řídila se vzorem univerzit v Bologni a Paříži.⁴¹ Roku 1409 přidělil Václav IV. Čechům tři hlasy a cizincům jeden hlas. Dokumentem nazvaným Dekretem Kutnohorským. Univerzita se postupem času začala dělit na fakulty – filozofickou, která byla brána za základní, právnickou, teologickou a lékařskou. Po druhé světové válce vznikly další obory – přírodovědecké, matematicko-fyzikální fakulta, fakulta tělesné výchovy, aj. Vyučovalo se v latinském jazyce, ale od poloviny 18. století byla vyučovacím jazykem němčina. V čele fakulty dodnes stojí děkan volený z profesorů a v čele univerzity stojí rektor, který je volen z řad studentů a učitelů.

³⁹ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 120. ISBN 978-80-7452-009-92010.

⁴⁰ HEJNA, Dalibor. *Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, s. 66. ISBN 9788024724270.

⁴¹ Univerzita Karlova v Praze. *Historie UK*. [online]. © 2014 [cit. 2014-11-12]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/UK-374.html>

Silný vliv na univerzitu nechal Mistr Jan Hus, který byl rektorem. I přes nesnáze a reformace, jimiž univerzita prošla, dodnes je považována za nejúspěšnější univerzitu u nás.⁴²

Mezi představitele středověké pedagogiky patřil Tomáš Akvinský, filosof, dominikán a učitel teologie⁴³ a filosofie na univerzitách v Paříži a v Neapoli.

3.3 Pedagogika v období novověku

Novověké období (16. stol. – konec 18. stol.) dělíme na renesanci, humanismus a reformace. V období novověku se rozvíjelo umění, názorné vyučování, reálné vzdělávání. Pedagogika v této době obrací pozornost k dětem a rozvoji jejich osobnosti. Škola byla rozdělena na části, které platí dodnes myslitelem Janem Amosem Komenským.

Ve vědě došlo k převratu, Koperník, Galilei, Kepler a Harvey zaznamenaly obrovské vědecké objevy a vynálezy v oborech matematiky a astronomie.

Martin Luther (1483 – 1546) byl reformátor a teolog. Napsal spoustu pedagogických spisů. Usiloval o povinné vzdělávání dětí od šesti až sedmi let a to nejen pro chlapce, ale i pro dívky. Děti se měly učit čtení, psaní, počítání a zpěvu.⁴⁴

Mezi nejvýznamnější představitele pedagogické vědy byl Jan Amos Komenský (1592-1670) filosof, myslitel a spisovatel. Základním dílem novodobé pedagogiky je Velká didaktika (*Didactica magna*) – spis o vyučovacích metodách.

Komenský navrhl školskou organizaci:

- 1) Výchova dítěte do 6 let v domácím prostředí,
- 2) od 6 do 12 let navštěvování školy obecné (vyučování čtení, psaní, počítání, zpěv, apod.),
- 3) od 12 do 18 let navštěvování školy latinské – vyučování gramatiky, dialektiky, geometrie, astronomie, rétoriky, přírodních věd, dějepisu, matematiky a také jazyků,
- 4) od 18 do 24 let vzdělání na akademii, vysoké škole – vyučování práva, filosofie, medicíny, aj.⁴⁵

Cílem pro Komenského byla naučit člověka lidství, všeobecné lidské znalosti.

⁴² UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. *Historie UK*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-11]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/UK-374.html>

⁴³ Teologie je věda zabývající se božstvem a nauce o náboženství.

⁴⁴ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 126. ISBN 978-80-7452-009-92010.

⁴⁵ Tamtéž, s. 128.

Jean Jacques Rousseau (1712 – 1778) patří mezi nejvíce oceňované osobnosti pedagogiky. Francouzský filosof a spisovatel psal o ideální výchově k přirozenosti a nezkaženosti, ale svých pět dětí umístil brzy do hrůzných podmínek tehdejších sirotčinců. Sám se stavěl k přirozené výchově v soulase s přírodou. Rousseau vyzýval rodiče, aby milovali děti a učili je hrám a zábavě.⁴⁶

Rousseau dělí vývoj mladého člověka na čtyři období:

- narození – 2 rok, do počátku řeči, pozornost tělesné výchově,
- 2 – 12 let, rozvoj smyslů,
- 12-15 let, rozvoj mravní výchovy (dobých citů, úsudků a vůle).⁴⁷

Dalším představitelem byl Immanuel Kant (1724 – 1804) německý filosof a myslitel. Stal se rektorem univerzity a vedl své posluchače k samostatnému myšlení jako Sokrates.

V roce 1774 vydala císařovna Marie Terezie Obecný školní řád, kterým vyzvala rodiče, aby děti posílali do škol a tím zavedla povinnou školní docházku od 6 do 12 let. K zavedení osmileté povinné školní docházky došlo v roce 1869 s možností sankcionování rodičů, kteří ji nedodrží. Oproti ostatním zemím v Evropě byla délka školní docházky ojedinělá, až po vzniku samostatného československého státu (1918) byla sjednocena malým školským zákonem z národní školy Rakouska. V průběhu vývoje docházelo i k prodloužení školní povinné docházky na 9 let, ale opětovně se vracelo na osmileté období.⁴⁸

3.4 Období pedagogiky 19. – 20. století

K nejvýznamnějším osobnostem pedagogiky je považován Johann Friedrich Herbart (1776 – 1814), který ovlivnil rozvoj střední školy. Byl filosof, pedagog a psycholog. Herbartova teorie vyučování spočívala v mnohostranném zájmu žáka, jako psychická aktivita v každodenním životě. Herbart se pokoušel se vybudovat

⁴⁶ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 133. ISBN 978-80-7452-009-92010.

⁴⁷ Tamtéž, s. 133.

⁴⁸ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, s. 82. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024724294.

pedagogiku na bázi etiky a psychologie a tvrdil, že praktické výchovatelské práci musí předcházet teoretická příprava.⁴⁹

J. F. Herbart rozdělil vyučování do následujících stupňů:

- jasnost (podpora pozornosti žáka),
- asociace (nové představy),
- systematizace (přemýšlení k uspořádání nových představ),
- a metodu (znalosti použité v praxi).⁵⁰

V roce 1869 byla zavedena osmiletá povinná školní docházka národní školy, oddělená pěti lety na školu obecnou a tříletou školu měšťanskou.

50. léta 20. století jsou rozvojová, vznikají nové vysoké školy s uměleckým, pedagogickým, technickým nebo zemědělským zaměřením, také vznikají čtyřletá gymnázia, která navazují na základní školu a další odborné školy.

Koncem šedesátých let 20. století se prosazovala antiautoritativní výchova. Příčinou byla tehdejší radikální hnutí studentů a další souvislosti s politickou a společenskou krizí autority. Už od mateřských škol se pedagogové snažili potlačit jiný model výchovy, než byl v tradičních výchovných zařízeních. Jejich rozvíjení bylo zbaveno nátlaku shora a nebyly potlačovány jejich potřeby včetně sexuálních.

V šedesátých letech 20. století se budují svobodné a nestátní školy s uvolněným hravým učením bez učebních osnov a pevně stanovených hodin, rozvrhů, aj. z důvodu kritiky zastánců proti výchově dětí, kteří byli nástrojem politické výchovy a dalších politických či náboženských doktrín. Následně vznikl postoj antipedagogika, který se rozvíjel v západní Evropě od 70. let a kritizovala běžnou dosavadní výchovu a antiautoritativní výchovu.⁵¹

⁴⁹ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 136. ISBN 978-80-7452-009-92010.

⁵⁰ Tamtéž, s. 136.

⁵¹ Tamtéž, s. 138.

3.5 Období pedagogiky a školství po roce 1989

V Československu po roce 1989 nastala změna a to nastolení desetiletého povinného vzdělávání (základní škola na osm let a další dva roky na střední škole). Na některých středních školách byly zavedeny maturity i pro studenty z dělnických tříd. Ti se následně mohli ucházet o vysokoškolské vzdělání, kde maturita byla povinností. Střední školy se studovali ve čtyřletých oborech, výjimkou byly konzervatoře, které byly šesti nebo osmileté, zakončené absolutoriem.⁵²

Do roku 1995, kdy byl stanoven devátý ročník jako povinný, se stále docházka měnila. V tomtéž roce se rozdělily i stupně škol, 5 let první stupeň školy a další 4 roky jako druhý stupeň základní školy. Studium gymnázií se rozdělilo na čtyři, šest a osm let. Od roku 1998 uzákoněno zřizování soukromých vysokých škol s možností udělování titulů a od roku 2001 možnost rozdělení vysokých škol na bakalářské a magisterské studium. Novela o vysokoškolském zákonu č. 147/2001 umožnila realizovat studijní programy v režimu celoživotního vzdělání.⁵³

Roku 2005 vyšel nový školský zákon umožňující větší demokratizaci vzdělání, který posiluje jeho evropský rozměr, např. rozšířením práv účastníků na vzdělání, zakládáním školských rad jako povinných orgánů školy, celoživotní přístup ke vzdělání, nové pojetí maturitních zkoušek.

Dvě novely školského zákoníku byly přijaty roku 2008 č. 242/2008 Sb. změny v oblasti maturity a č. 243/2008 Sb. změna pravidel pro přijímání účastníků ke střednímu vzdělání.

V roce 2008 byly přijaty dvě novely školského zákona č. 242/2008 Sb. (změny v oblasti maturity) a č. 243/2008 Sb. (změna pravidel pro přijímání účastníků ke střednímu vzdělání), jimiž se změnil zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon.⁵⁴

Novela o nové maturitní zkoušce nabyla účinnosti r. 2008, ale poprvé došlo k realizaci novely až v roce 2011. Společná část maturitní zkoušky se skládá ze dvou částí, povinné a nepovinné.

⁵² MALACH, Josef. *Základy pedagogiky*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 117-119. ISBN 8070422939.

⁵³ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 118. ISBN 978-80-7452-009-92010.

⁵⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Zprávy o vývoji českého školství od listopadu 1989. 2009 [online]. © 2015 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>

Předměty, jež zahrnuje nepovinná společná část maturitní zkoušky, jsou:

- a) český jazyk a literatura,
- b) cizí jazyk, dle výběru studenta,
- c) matematika,
- d) občanský a společenskovedný základ,
- e) informatika,
- f) a předměty jako zkušební pro nepovinné zkoušky.

Předměty, jež zahrnuje povinná část maturitní zkoušky, jsou:

- a) český jazyk a literatura,
- b) cizí jazyk dle výběru studenta,
- c) a viz body c) – e) dle výběru školy.

Žák má také na výběr ze základní úrovně a vyšší úrovně obtížnosti. Zkouška z českého a cizího jazyka se skládá z didaktického testu, písemné práce a ústní formy zkoušení.⁵⁵

3.5.1 Struktura dnešní školské soustavy České republiky

Podle Josefa Malacha existují následující stupně školské soustavy:

- a) mateřská škola,
- b) základní škola,
- c) střední škola,
- d) vyšší škola,
- e) vysoká škola,
- f) výchova a vzdělávání dospělých.⁵⁶

Mateřská škola zajišťuje předškolní výchovu dětí ve věku od tří až po dobu nastoupení dítěte na základní školu. Spolu se školou rodina plní výchovu socializace (začlenění se do společnosti). Mateřská škola není povinná na rozdíl od základní školy, kde je povinná školní docházka devět let.

⁵⁵ Zákon č. 242 ze dne 4. července 2008, kterými se mění zákon č. 561/2004 Sb., školského zákonu v oblasti maturitních zkoušek (školský zákon). In: Sběrka zákonů, Česká republika. 2008, s. 3598. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-242-2008-sb-a-zakon-c-243-2008-sb-kterymi-se-meni>

⁵⁶ KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, s. 140. ISBN 978-80-7452-009-92010.

Základní škola poskytuje základní vzdělávání, které žáky připravuje na další vzdělávání. Škola zabezpečuje rozumovou, pracovní, mravní a tělesnou výchovu žáků. Základní škola je rozdělena na dva stupně, první stupeň trvá pět let a druhý je čtyřletý. Poslední čtyři nebo dva roky povinné školní docházky lze absolvovat na osmiletém nebo šestiletém gymnáziu nebo konzervatoři.

Střední vzdělání zpravidla začíná v 15 letech věku žáka po skončení základní školy, kde se učí dovednostem a vědomostem potřebným pro výkon povolání nebo pro další studium. Střední školy členíme na tři základní druhy: střední odborné školy, střední odborné učiliště a gymnázia.

Vyšší školy vznikly jako nový typ postsekundárního studia. Poskytují vyšší odborné vzdělávání zakončené absolutoriem. Vyšší školy trvají dva až tři roky.⁵⁷

Vysoké školy poskytují absolventům středních škol s maturitou vysokoškolské vzdělávání, které je zakončené státními zkouškami a získáním titulu. Bakalářské studium trvá tři až čtyři a je zakončeno závěrečnou bakalářskou zkouškou, jejíž splněním se získává titul bakalář. Magisterské studium je zakončeno závěrečnou zkouškou a obhajobou diplomové práce.

Absolventům se uděluje titul magistr, v oblasti ekonomie, technických, vojenských a zemědělských věd titul inženýr a v oblasti lékařství a veterinárním lékařství se uděluje titul doktor. Existuje další řada titulů, např. PhDr., doktor filosofie nebo PharmDr., doktor farmacie.

Výchova a vzdělávání dospělých se zabývá personalizací (utváření osobnosti člověka) a socializací jedince. Dané školy jsou zaměřeny na různé cílové skupiny s kurzy, rekvalifikace, výcviky apod. Jedinec může začít v jakémkoli věku.

Školská a výchovná zařízení:

1. školy (instituce určená pro učení a vzdělávání),
2. školská zařízení pro výchovu mimo vyučování,
3. školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy,
4. zařízení výchovného poradenství.⁵⁸

⁵⁷ MALACH, Josef. *Základy pedagogiky*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 119. ISBN 8070422939.

⁵⁸ Tamtéž, s. 118 – 120.

4 POSTAVENÍ PEDAGOGA V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

Postavení pedagogů ve společnosti se neustále mění. I přes kulturní rozdíly lze najít společné rysy a často se školy vracejí k přísným a konzervativním kulturám škol z minulosti. Velmi se ve vývoji odrážely změny ekonomické, politické i kulturní.

Z historie je známo, že učitel vždy patřil mezi nejváženější osobnosti, fungoval jako šířitel vzdělanosti a kultury. Společenská prestiž závisela na vzdělanosti učitele. V určitých obdobích se objevila kritika učitelstva, kterému byla vytýkána jeho loajalita vůči společenskému systému, kterému sloužila.⁵⁹

Učitelé jako státní zaměstnanci plní úkoly v souladu se státem stanovenými požadavky. Jádro profese se ale nemění, záleží na okolních vlivech, které přispívají k rozvoji a společenskému uznání nebo naopak k poklesu prestiže.

Učitelství vyžaduje velkou zodpovědnost, trpělivost a také sebeovládání. Proto pracovní podmínky musí být takové, aby byla výuka co nejefektivnější a soustředěná na plnění daných cílů.

4.1 Statistika pedagogů v ČR

V České republice pracuje ve školství přes 145 tisíc zaměstnanců⁶⁰ (z mateřských, základních, středních, vysokých škol a konzervatořích, vyšších odborných škol a také profesori a docenti + ostatní pedagogičtí pracovníci). Nejvíce pedagogů je na základních a středních školách a nejméně je na konzervatořích. Dnes je studentů přes dva miliony, což vychází 14 žáků na jednoho učitele.

Profese učitele v české republice je feminizována, okolo 75% žen, v závislosti na stupni škol a zaměření. Čím vyšší je stupeň vzdělání, tím vyučuje více mužů. Ve srovnání s ostatními zeměmi, jsme v tomto směru na špičce. Mužů ve školství je málo, jehož příčinou může být prestiž (nový trend), nárůst prestiže na vyšších stupních vzdělávání. Velkou roli zde hraje, již zmíněné, hodnocení zaměstnanců škol.⁶¹

⁵⁹ *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů*. Editor Jiří Prokop, Jan Solfronk, Josef Maňák. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, s. 31. ISBN 80-85931-58-3.

⁶⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika v číslech*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-24]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/320181-14>

⁶¹ Tamtéž.

Situace je ve všech evropských zemích podobná, především na základních a středních školách. V řídicích funkcích ředitelů a zástupců ředitelů v České republice, je více mužů než mezi vedoucími pracovníky škol. Muži v řídicích funkcích zastávají až 1/3 ve školství.⁶²

4.2 Charta učitelů

Zvláštní mezivládní konference o postavení učitelů, která se uskutečnila roku 1966 v Paříži, přijala významný mezinárodní dokument. Doporučení týkající se postavení učitelů.

Charta učitelů je složena z 15 bodů svobody vyučování, materiálních a morálních podmínek učitele, rozvíjí povolání a řeší učitelské problémy.

Charta má zásadní význam pro uznání učitelství jako profese. Zahrnuje vzdělávání učitelů, vstup do profese a profesionální standardy, formuluje práva a povinnosti učitelů, vymezuje pracovní a životní podmínky učitelů.⁶³

V úvodu se definuje charta, v jaké oblasti se používá a její základní principy. Dalšími body jsou cíle a politika v oblasti vzdělávání a příprava na povolání učitele. V šestém bodě, zajímavým se o další vzdělávání učitelů, se píše: „*Úřady a učitelé by měly uznávat význam dalšího vzdělávání učitelů požadovaného pro zajištění systematického zlepšování kvalita a obsahu vzdělávání a vyučovacích technik.*“⁶⁴

Mezi další patří zaměstnání a kariéra, do bodu příprava a povinnost učitele spadá i úsilí, které by učitel měl vyvinout na zabezpečení úzké spolupráce s rodiči. Zároveň by měli být chráněni před neoprávněným zasahováním rodičů do záležitostí povinnosti učitele, popř. je řešit následně s ředitelem školy a daným profesorem.

Bod devátý, podmínky pro efektivní učení a vyučování, se zabývá učebními pomůckami a počty žáků ve třídách, které často nejsou dodržovány. „*Počet žáků ve třídách by měl být takový, aby umožňoval učiteli věnovat se individuálně každému žákovi.*“⁶⁵

⁶² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika v číslech*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-24]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/320181-14>

⁶³ PEDAGOGICKÉ CENTRUM V PRAZE. *Charta učitelů. Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO)*. [online]. © 1995 [cit. 2014-12-21]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120027268/?lang=cs>

⁶⁴ Tamtéž, s. 5.

⁶⁵ Tamtéž, s. 10.

V posledních letech dle statistik Ministerstva školství stále přibývá počet dětí zapisovaných do prvních tříd, a tím nárůst počtu žáků na učitele.

Tabulka 2: Počet žáků zapsaných do škol

Rok	Počet žáků, kteří přišli k zápisu	Počet žáků zapsaných do prvních tříd	Počet žádostí o odklad školní docházky
2007	110 321	93 988	16 328
2008	111 843	95 234	16 603
2009	114 143	97 645	16 496
2010	118 900	101 706	17 180
2011	125 703	106 930	18 111
2012	130 870	113 921	16 139
2013	138 178	120 592	16 672
2014	148 296	130 120	16 672

Zdroj⁶⁶

Charta učitelů se dále zabývá platy učitelů. Platy by měly být porovnatelné s platy v jiných povoláních, vyžadující podobou kvalifikaci. Dále nesmí docházet k nespravedlnostem, které by mohly vést k rozporům mezi skupinami učitelů a platové rozdíly by měly být objektivní dle délky praxe nebo stupně zodpovědnosti.

Závěrem Charty je sociální zabezpečení, nedostatek učitelů a závěrečná ustanovení.⁶⁷

⁶⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Stav genderové rovnosti v resortu*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/31791/download

⁶⁷ PEDAGOGICKÉ CENTRUM V PRAZE. *Charta učitelů. Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO)*. [online]. © 1995 [cit. 2014-12-21]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zp/download/120027268/?lang=cs>

4.3 Finanční odměňování pedagogů

Pedagogové mají velký vliv na rozvoj a budoucnost dětí. Pokud je učitel dobrý, může velmi ovlivnit budoucnost žáků k lepší, ale taktéž tomu může být i naopak. Proto je důležité udržet kvalitní pedagogy ve školství.

Přesto, že učitelé mají vysokoškolský titul a kvalitní vzdělání, nachází se na samém konci společnosti. Platy učitelů jsou ve srovnání s ostatními profesemi vyžadující vysokoškolské vzdělání malé. Dle statistik, průměrná měsíční mzda zaměstnance a učitele regionálního školství je 24 tisíc korun.⁶⁸ Oproti jiným profesím např. vědci či technici mají v průměru přes 32 tisíc korun. Odvětví týkající se pojišťovnictví či peněžnictví nevyžaduje vysokoškolské vzdělání, ale oproti učitelství je dvojnásobně lépe hodnoceno.⁶⁹

Tabulka 3: Platové hodnocení učitelů

Zřizovatelé: MŠMT, obec, kraj Zákon č. 262/2006, § 109 odst. 3	Rok	Celkem				
		věk				
		do 25	26–35	36–45	46–55	56 a více
Celkem učitelé MŠ, ZŠ, SŠ, VOŠ, konzervatoří a škol pro žáky se SVP	1. pololetí 2012	20 874 Kč	22 472 Kč	24 316 Kč	25 726 Kč	26 550 Kč
	1. pololetí 2013	20 556 Kč	22 188 Kč	24 004 Kč	25 423 Kč	26 161 Kč
	1. pololetí 2014	20 658 Kč	22 315 Kč	24 203 Kč	25 681 Kč	26 309 Kč

Zdroj⁷⁰

Dle tabulky můžeme vidět rozdíly platů za určité období. V roce 2013 nastal pokles, ale v dalším roce nastalo zvýšení v průměru o 165 Kč.

Platy se také liší v jednotlivých regionech, kde se školy nachází. Pedagogové v hlavním městě Praha mají vyšší platy než např. na malé moravské vesnici. Nejlépe jsou na tom učitelé na vyšších odborných školách. O něco hůře jsou na tom učitelé na gymnáziích a pracovníci pedagogických center. Na druhém konci jsou učitelé v mateřských školách a také ostatní pracovníci např. školníci, kuchaři nebo lidé pracující v administrativě.⁷⁰

Jedním z důvodů nízkých platů učitelů jsou celkové nižší výdaje na školství než v jiných zemích jako je např. Island, Dánsko nebo Nový Zéland.

⁶⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Stav genderové rovnosti v resortu*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/31791/download

⁶⁹ Finance media a.s. *Žebříček nejlépe a nejhůře placených profesí* [online]. © 2013 [cit. 2015-03-01].

Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/36068-zebricek-nejlepe-a-nejhure-placeny-profesi/>

⁷⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Stav genderové rovnosti v resortu*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/31791/download

Ministerstvo školství na platy ještě v tomto roce dostane o více jak 400 miliónů korun více. Chce v odměňování zohlednit praxi pedagogů, tzn. navýšení se promítne u zkušenějších pedagogů, kteří si polepší i o více jak tisíc korun.⁷¹

4.4 Vzdělávání pedagogů

Profese pedagoga stále vyžaduje speciální schopnosti a permanentní vzdělávání, aby zabezpečili co nejpříznivější podmínky pro žáky ve školách.

Cílem dalšího vzdělávání je podpora všech aktivit vedoucích ke zvýšení účasti učitelů v dalším vzdělávání a motivace se dále vzdělávat, využít možnosti celoživotního vzdělávání k rozšíření oborové kvalifikace (studium dalšího oboru v kombinované formě).

Také napomáhat vytváření podmínek pro doplnění kvalifikace u učitelů, kteří mají předpoklady pro učitelkou profesí (např. uvolňování z výuky nebo dočasné omezení povinnosti na škole).

Formy dalšího vzdělávání pedagogů:

- 1) Kvalifikační postgraduální vzdělávání, především ve formách doplňujícího studia a rozšiřujícího studia.
- 2) Průběžné další vzdělávání formou kurzů, cyklů, přednášek, seminářů, aj.⁷²

Pedagogičtí pracovníci mohou zažádat o grant⁷³ na vzdělávání v jiné zemi, než trvale žijí.

Dle znění zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (Hlavy IV §24) se další vzdělávání pedagogických pracovníků uskutečňuje:

- na vysokých školách a v dalších zařízeních na základě akreditace udělené ministerstvem,
- samostudiem,
- vzdělávání zdravotnických pracovníků dle zvláštního právního předpisu (učitelé zdravotnických studijních oborů).

Pedagogičtí pracovníci mají dle zákona povinnost dalšího vzdělávání po dobu výkonu své pedagogické činnosti, kterým si udržují, obnovují a doplňují kvalifikaci.

⁷¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Stav genderové rovnosti v resortu*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/31791/download

⁷² PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 154. ISBN 80-7178-772-8.

⁷³ Grant je finanční podpora na určitý významný projekt grantovou komisí.

K dalšímu vzdělávání má pedagogický pracovník ve školním roce 12 pracovních dnů volna na vzdělání, nejsou-li vážné provozní důvody účasti na dalším vzdělávání. Za tuto dobu dostane pracovník náhradu platu, která se rovná výši ušlého platu.⁷⁴

4.4.1 Novela o vysokoškolském vzdělání pedagogů

Dle aktuálního znění zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, platného od 1. září 2012 (Hlava II. Dílu 2, § 6 - § 22) se učitel všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu.

Novelou zákona o pedagogických pracovnících, platnou od 1. ledna 2015, došlo u učitelů mateřských škol, učitelů prvního stupně základní školy, vychovatelů nebo pedagogů volného času ke změně v odborné kvalifikaci. Učitel získává odbornou kvalifikaci podle Dílu 2 § 6, vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu studijního oboru pedagogika, případně v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů prvního stupně základní školy, vychovatelství nebo pedagogiku volného času.

U učitelů základní školy druhého stupně, střední školy a vysoké školy, jsou změny: u zaměstnanců, kteří jsou výkonový umělci nebo mají odbornou kvalifikaci podle § 10 odst. 1 nebo § 21, může ředitel školy písemně uznat předpoklad odborné kvalifikace.

Pedagogové, kteří nezískají požadovanou akreditaci, budou ve svém zaměstnání bráni jako „asistenti“ nebo „čekatelé“, ve zvláštní kategorii, s odlišným platovým hodnocením. Dotyčný musí zahájit akreditaci, aby jeho finanční odměna odpovídala minimálnímu učitelskému platu. Získané osvědčení bude licencí pro výkon povolání a podmínkou pro přijetí do zaměstnání.

Na získání vzdělání bude možná přechodná lhůta, která se týká učitelů v oblastech, kde je nedostatek kvalifikovaných pedagogů nedostatek.⁷⁵

⁷⁴ Zákon č. 563 ze dne 1. září 2012, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (školský zákon). In: Sbírka zákonů, Česká republika. 2012, s. 2738. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>

⁷⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Aktuální znění zákona o pedagogických pracovnících k 1. lednu 2015*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>

Od 1. ledna 2015 platí zákon, podle kterého nemohou učit pedagogové, na základních a středních školách bez odborného pedagogického vzdělání. Tato úprava se dle odhadů ministerstva má týkat více než 13 tisíc lidí.

Výjimku dostávají ti učitelé, kteří ke dni účinnosti zákona dosáhli 50 let věku a výkonem praxe po dobu 20 let ve výkonu požadované činnosti. Druhá výjimka se vztahuje na učitele s odborností na druhý stupeň, kteří vyučují na stupni prvním. Poslední výjimka se vztahuje na vyučující odborných předmětů s polovičním a menším úvazkem.⁷⁶

4.5 Kariérní postup

Jako v každé profesi je důležitá motivace a kariérní postup. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) připravuje nový kariérní systém pro učitele mateřských, základních, středních a vyšších odborných škol.

Cílem je zvyšování kvality práce, propojené s atestacemi a navázané na motivující systém odměňování. Kariérní systém by měl přinést kvalitnější výuku, ale také změny v odměňování učitelů dle jejich kvality výuky. Pro zlepšování pracovních podmínek pro učitele a ředitele je vytvoření víceúrovňových standardů, kde je možnost kariérního postupu.

Učitel dle MŠMT má možnost se vydat po jedné z kariérních cest:

- 1) Cesta rozvoje profesních kompetencí.
- 2) Cesta směřující ke specializovaným pozicím ve školách.
- 3) Cesta směřující k funkčním pozicím.

Jedním z výchozích bodů bude standard učitele, který popíše vzrůstající kvalitu práce učitele v každém kariérním stupni, ale také nároky v profesní komunitě.⁷⁷

Standard učitele bude strukturován do tří oblastí:

- 1) Učitel a jeho profesní „já“.
- 2) Učitel a jeho třída.
- 3) Učitel a jeho okolí.⁷⁸

⁷⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Aktuální znění zákona o pedagogických pracovnících k 1. lednu 2015*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>

⁷⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Investice do rozvoje vzdělávání*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.arg.cz/Ok_koncepcce/Karierni_rad_ped_prac.htm

⁷⁸ Tamtéž.

Jednou z největších motivací kvalitního vykonávání profese je plat učitelů. Kariérní postup s tím úzce souvisí. Tento postup tvoří 3 složky:

- 1) Základní složka – výpočet jako součet nástupního platu a příslušných atestací, které odpovídají vzdělání učitele.
- 2) Nárokové složky – obdržel učitel za činnost nad stanovený úvazek, podle počtu studentů a doby, kterou s nimi stráví (exkurze, aj.).
- 3) Nenárokové složky – v kompetenci ředitelů, kteří mohou zohlednit výsledky pedagogické práce konkrétních učitelů.⁷⁹

Financování bude vícezdrojové, ze státního rozpočtu, zřizovatele školy a z rozpočtu školy, popř. rodičovský příspěvek na nákup učebních pomůcek, zájmových kroužků, apod. Navýšení jednotlivých složek platu bude předmětem kolektivního vyjednávání na celostátní úrovni, v regionu a i ve škole.⁸⁰

Atestace budou rozděleny do 3 typů:

- 1) Teoretické – lze získat na základě závěrečného testu.
- 2) Praktické - lze získat na základě závěrečné zkoušky (ECDL, zkouška z cizího jazyka).
- 3) Praktické – lze získat na základě trvalejších úspěchů v oboru (autorství učebnic, apod.).

Pracovní doba se bude dělit na tři složky:

- 1) Přímá výuka – 20 vyučovacích hodin rozdělený do 4 dnů v týdnu.
- 2) Didaktická příprava – zbytek pracovní doby.
- 3) Další vzdělávání.

Tyto složky sloužící ke kariérnímu postupu platí pro pedagogy v mateřských, základní a středních školách (i soukromých). Nezahrnují se inspektoři, vysokoškolští učitelé, ostatní zaměstnanci, apod.⁸¹

Zavedení tohoto řádu je podmíněno navýšením rozpočtu školství, které stále roste. Tato investice by se měla vyplatit, protože přinese zvýšení kvality výuky a spokojenosti profesorů. Zavedením řádu by mohlo snížit odcházení profesorů do zahraničí a následný import učitelů ze zahraničí.⁸²

⁷⁹ KARIÉRNÍ ŘÁD. *Kariérní řád pro pedagogické pracovníky*. [online]. © [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: http://www.arg.cz/Ok_koncepce/Karierni_rad_ped_prac.htm

⁸⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Investice do rozvoje vzdělávání*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.arg.cz/Ok_koncepce/Karierni_rad_ped_prac.htm

⁸¹ KARIÉRNÍ ŘÁD. *Kariérní řád pro pedagogické pracovníky*. [online]. © [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: http://www.arg.cz/Ok_koncepce/Karierni_rad_ped_prac.htm

⁸² Tamtéž.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 DOTAZNÍKOVÝ PRŮZKUM

5.1 Vymezení výzkumného cíle, otázek a hypotéz

Vymezení výzkumného cíle

Praktická část si klade za cíl popsat postavení pedagogů druhého stupně základních škol a středních škol. Za pomoci kvantitativního dotazníkového šetření žáků druhého stupně základních škol a středních škol, pedagogů druhého stupně základních škol a středních škol a široké veřejnosti je třeba zjistit názory na postavení pedagogů v soudobé společnosti.

Výzkumné otázky a hypotézy

Stanovené výzkumné otázky, na které budou hledáni odpovědi, jsou následující:

Otázka č. 1: Jaké vlastnosti a by měly u pedagoga převládat?

Otázka č. 2: Je finanční ohodnocení pedagogů dostatečné?

Otázka č. 3: Je mezi učitelem a žákem respekt a úcta?

Otázka č. 4: Je povolání pedagoga náročné?

Otázka č. 5: Jaká je prestiž pedagogického povolání v dnešní společnosti?

Otázka č. 6: Využívají pedagogové možnosti dále se vzdělávat a zdokonalovat ve své profesi?

Hypotéza č. 1: Více než 50% respondentů se domnívá, že pedagog by měl být klidný, spravedlivý, autoritativní a trpělivý.

Hypotéza č. 2: Více než 50% respondentů si myslí, že pedagogové nejsou dostatečně finančně ohodnoceni.

Hypotéza č. 3: Více než 50% respondentů se domnívá, že mezi učitelem a žákem není respekt a úcta.

Hypotéza č. 4: Více než polovina respondentů uvádí, že povolání pedagoga je náročné.

Hypotéza č. 5: Prestiž pedagogického povolání je vyšší než prestiž policisty, kněze nebo novináře.

Hypotéza č. 6: Více než 60% dotazovaných pedagogů využívá možnost se dále vzdělávat.

5.2 Výzkumný vzorek

Jedná se o vzorek žáků z druhého stupně základní školy a střední školy, pedagogů druhého stupně základní školy a střední školy a široké veřejnosti. Výzkumný vzorek je tvořen ze tří částí: žáci, učitelé a veřejnost.

Dotazovaných žáků z druhého stupně základní školy ZŠ a MŠ náměstí Svobody 2 na Praze 6, bylo 30 ve věku od 11 do 15 let. Ze stejné školy byli dotazováni i pedagogové.

Dotazovaných žáků ze střední školy OA Svatoslava, v ulici Svatoslava 6 v Praze 4, bylo 66 ve věku od 15 až 19 let. Z této školy byli dotazováni i pedagogové.

Třetí skupina dotazovaných, veřejnost, od 20 let bez rozdílu mužů a žen, byla zvolena formou náhodného výběru.

5.3 Výzkumná metodika a časová organizace výzkumu

Výzkumná metodika

Pro dotazování byl použit výzkum prostřednictvím kvantitativních dotazníků. Dotazníky byly rozděleny a formulovány pro tři rozdílné cílové skupiny. Otázky se zaměřily na osobnost pedagoga (povahové vlastnosti), postavení pedagogů v soudobé společnosti, vztahy učitelů k žákům aj.

Dotazník pro jednotlivé cílové skupiny byl napsán tak, aby byl snadno pochopitelný i pro věkově mladší cílovou skupinu. Dotazník obsahoval i otevřené otázky pro vlastní názory, další možnosti odpovědí či číselného zařazení na místa v pořadí.

Časová organizace výzkumu

Ředitelům škol byly poslány vytištěné dotazníky s průvodním dopisem a s žádostí o jejich vyplnění. Dotazníky byly určeny jednak žákům, jednak učitelům. Jako zpětná vazba bylo představitelům škol nabídnuto sdělení výsledků výzkumného šetření.

Dotazníky byly dodány do škol s požadavkem rozdáni na základní škole pouze druhému stupni. Veškeré další informace o dotaznících byly v průvodním dopise.

Dotazníky byly rozdány během výuky za souhlasu vyučujícího pedagoga. Pedagogové, kteří souhlasili, také vyplnily dotazníky.

Na střední škole OA Svatoslava bylo rozdáno 100 dotazníků pro žáky a 30 dotazníků pro učitele. Vráceno jich však bylo pouze 66 dotazníků pro žáky a 15 dotazníků pro učitele. V období, kdy probíhal výzkum, nebyla 100% účast ve školách z důvodu chřipkové epidemie. Dotazníky byly do čtrnácti dnů k vyzvednutí.

Na základní škole ZŠ a MŠ náměstí Svobody 2 bylo rozdáno 30 dotazníků pro žáky a 25 dotazníků pro pedagogy. Návratnost u dotazníků pro žáky byla stoprocentní, od pedagogů z důvodu malého počtu přítomných bylo vráceno pouze 15 dotazníků.

Dotazníky pro veřejnost byly rozdány na veřejných místech se stoprocentní návratností.

5.4 Výsledky výzkumu

Tabulka 4: Povahové vlastnosti v profesi učitele

„Jaké povahové vlastnosti by měla mít osobnost pedagoga? Vyberte 4.“

Povaha:	Procentuální výsledek:
Spravedlivý	69%
Trpělivý	53%
Se smyslem pro humor	44%
Profesionální	42%
Klidný	32%
Autoritativní	28%
Vstřícný	28%
Otevřený	28%
Kamarádský	27%
Odpovědný	15%
Empatický	10%
Rozvážný	8%
Pohotový	6%
Učennivý	5%
Uzavřený	0%

Zdroj⁸³

Z vyplněných dotazníků bylo zjištěno, že pedagog by měl být spravedlivý, trpělivý, se smyslem pro humor, profesionální. Respondenti vybírali z 15 vlastností čtyři, které dle jejich názoru jsou nejdůležitější. Dotazovány byly děti a žáci ze základní školy druhého stupně a ze střední školy, pedagogové a veřejnost.

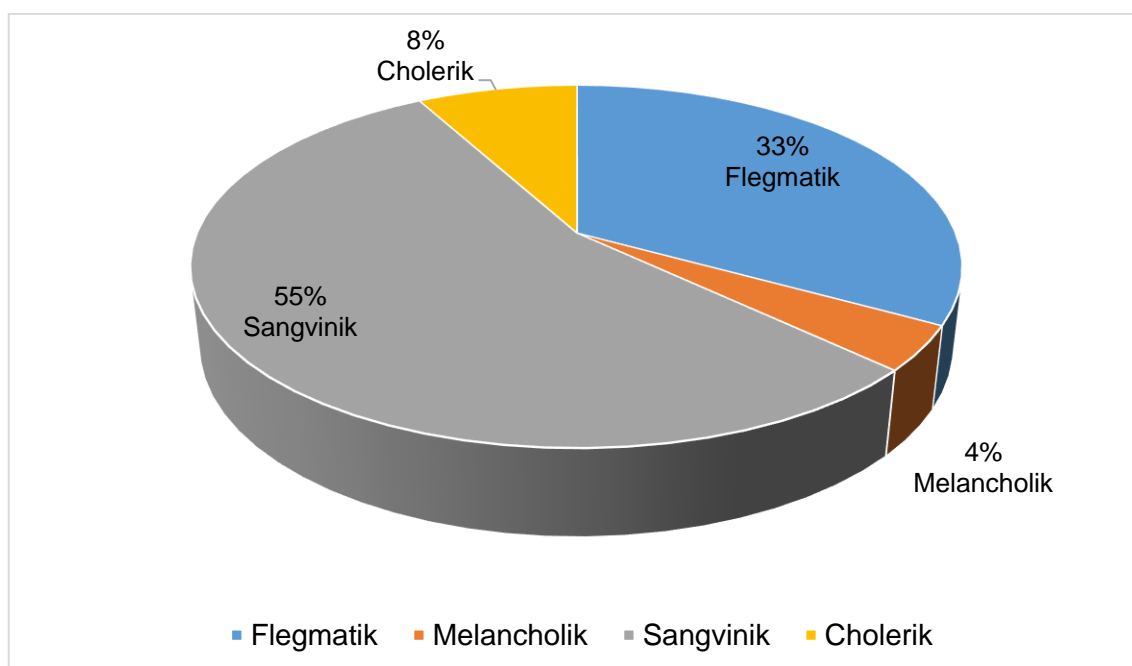
Ze 171 dotazovaných 118 respondentů uvedlo, že by učitel měl být spravedlivý. 90 respondentů zase uvedlo, že mezi základní vlastnost učitele by měla být trpělivost. Dalších 76 ze 171 respondentů se shodlo, že by učitel měl mít smysl pro humor a 72 dotázaných uvedlo důležitost profesionality učitele v jejich povolání na čtvrtém místě z patnácti uvedených vlastností.

⁸³ Tatzauerová, 2015 (vlastní šetření)

Více než 46 respondentů uvedlo, že by učitel měl být klidný, autoritativní, vstřícný, otevřený a kamarádský. Odpovědnost, empatie, rozvážnost, pohotovost a učenlivost uvedl menší počet respondentů. Žádný respondent ze 171 dotázaných neuvedl, že by učitel měl být uzavřený.

Graf 1: Povaha učitele

„Spíše které povahy by měl být učitel?“

Zdroj⁸⁴

V otázce se zaměřujeme na temperament osobnosti učitele dle Hippokratovy teorie. Nadpoloviční většina (94 dotázaných) se domnívá, že učitel má mít spíše povahu sangvinika. Ze 171 respondentů 57 uvedlo temperament flegmatika a menší počet dotazovaných uvedl melancholika (7 respondentů) a cholerika (13 respondentů).

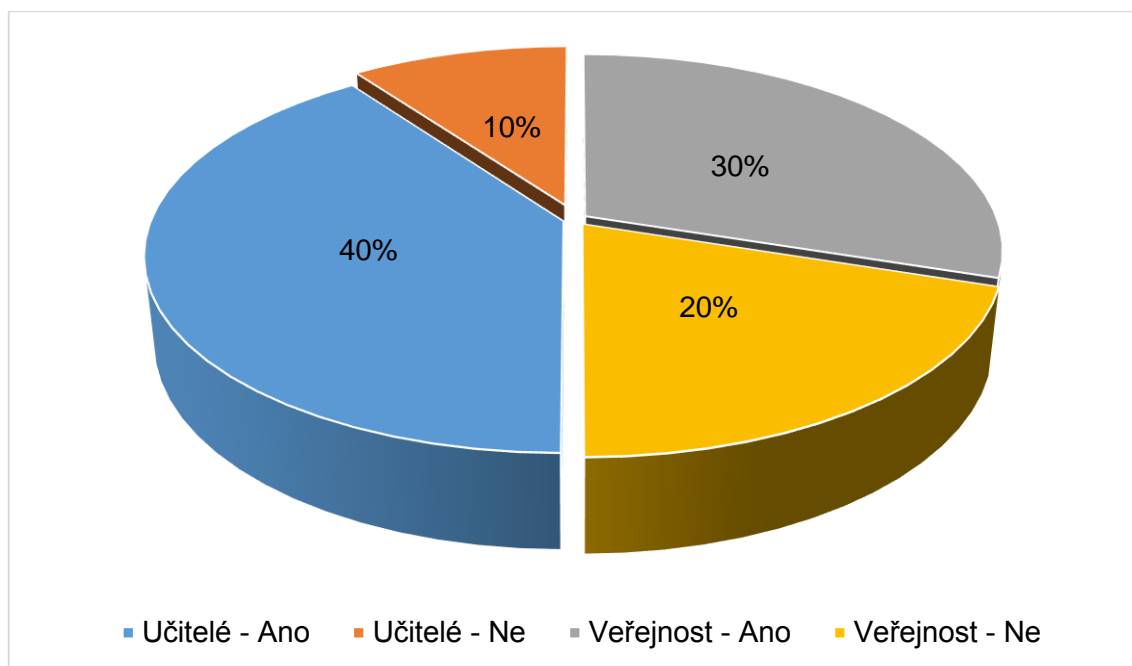
Na otázku odpovídali žáci druhého stupně základní školy a střední školy, pedagogové a veřejnost.

⁸⁴ Tatzauerová, 2015 (vlastní šetření)

Graf 2: Hodnocení a odměny pedagogů

„Myslíte si, že jsou učitelé hodnoceni dobře, dle jejich výkonu?“

„Myslíte si, že vaše platové hodnocení je malé? Jestli si myslíte, že ano, jaké by mělo podle vás být jeho navýšení?“

Zdroj⁸⁵

Z dotazníků pro veřejnost celých 60% respondentů (27 dotazovaných) uvedlo, že učitelé mají nárok na vyšší plat. Zbýlých 40% se domnívá, že učitelé jsou hodnoceni dostatečně, dle jejich výkonu.

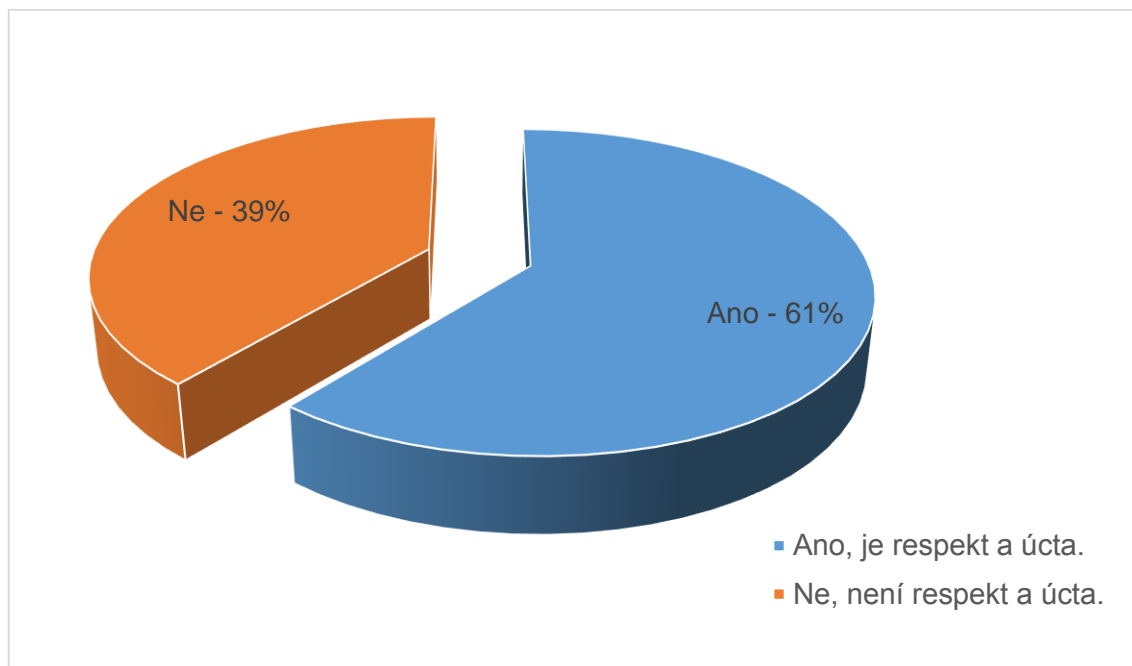
Více než 80% učitelů si myslí, že jejich platové hodnocení je malé. Pokud si to dotyčný myslí, měl uvést navýšení částky, která by podle něj odpovídala výkonu práce pedagoga. Z 26 odpovídajících 17 uvedlo zvýšení platu do 4.000 Kč/měsíc, 7 učitelů uvedlo zvýšení do 7.000 Kč/měsíc. Pouze jeden uvedl i vyšší zvýšení platu za měsíc.

Jako největší motivací uvedlo 30 učitelů finanční navýšení (28 dotázaných), placené volno by uvítalo 10 dotázaných a veřejné pochvaly a ocenění uvedlo 9 učitelů. Možnost věcných darů se neobjevila v žádné odpovědi.

⁸⁵ Tatzauerová, 2015 (vlastní šetření)

Graf 3: Respekt a úcta mezi učitelem a žákem

„Myslíte si, že mezi žákem a učitelem je stále respekt a úcta? Jestli si myslíte, že ne, z jakého důvodu? Napište:“

Zdroj⁸⁶

Z dotazníkového šetření vyplývá, že nadpoloviční většina dotazovaných si myslí, že je stále mezi žákem a učitelem respekt a úcta. Respondenti jsou žáci druhého stupně základní školy a střední školy, učitelé a veřejnost.

Z celkového počtu 171 respondentů 104 uvedlo, že je mezi učitelem a žákem stále respekt a úcta. 67 respondentů s tímto názorem nesouhlasí, proto uvedli, že nikoli.

Velkým překvapením v otevřené otázce u žáků jsou jejich odpovědi a názory. Často žáci uváděli, že učitel nerespektuje žáky a jednotlivce, nikoli naopak, že žáci, děti, nerespektují učitele jako osobnost. Příklad odpovědí: „*Ne, od každého profesora necítím respekt ani pochopení.*“, „*Učitelé nerespektují žáky i přes veškerou jejich snahu a chtějí, aby žák propadl.*“ nebo „*Učitelé se nechovají ke všem žákům stejně, mají své oblíbené.*“.

Žáci ale také mají názory typu: „*Děti dnes berou učitele jako rodiče, jako kamarády, proto jsou drzejší.*“, „*Nikdo si respekt neumí udělat, není to jako to dříve bývalo, ale úcta stále ještě je.*“.

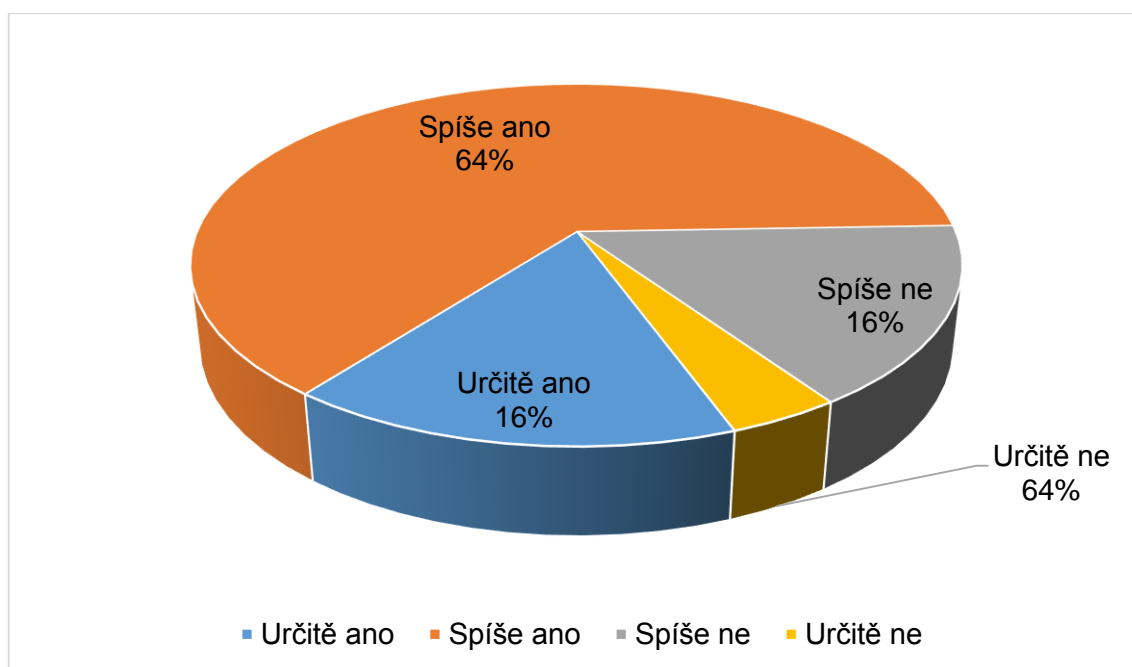
⁸⁶ Tatzauerová, 2015 (vlastní šetření)

V průměru žáci i učitelé uváděli, že stále je respekt a úcta (u žáků z 96 dotázaných 73 a u učitelů z 30 respondentů 22), ale veřejnost spíše uváděla, že není respekt a úcta mezi učitelem a žákem (ze 45 respondentů nesouhlasilo 34).

Učitelé nejčastěji uváděli důvody: nevychovanost dětí z domova, dnešní dobu a výchovu dětí, žáky bez disciplíny, ale také: vzájemnou úctu a zkušenost.

Graf 4: Náročnost povolání učitele

„Myslíte si, že je povolání učitele náročné? Jestli myslíte, že ne, z jakého důvodu? Napište.“

Zdroj⁸⁷

Dotazovaná byla pouze veřejnost. Celkem 80% dotázaných (36 respondentů) uvedlo, že je povolání učitele důležité, nejčastější důvody: učitelé mají mnoho povinností i po učební době, neustálé učení se novým věcem, malá pracovní motivace, psychicky náročná práce, agresivita dětí a neuznávání autority, velká odpovědnost za žáky aj.

9 respondentů uvedlo, že povolání učitele není náročné. Nejčastěji uváděnými důvody: práce v teple, prázdniny a stále vyučování toho samého předmětu, žádné nové změny.

⁸⁷ Tatzauerová, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka 5: Prestiž pedagoga v soudobé společnosti

„Jaká je podle vás prestiž učitele? Na které místo v pořadí uvedených deseti povolání byste zařadili povolání učitele?“

Pořadí:	Povolání:
1. Místo	Lékař
2. Místo	Vědec
3. Místo	Soudce
4. Místo	Učitel
5. Místo	Policista
6. Místo	Poslanec
7. Místo	Novinář
8. Místo	Bankovní úředník
9. Místo	Kněz
10. místo	Stavební dělník

Zdroj⁸⁸

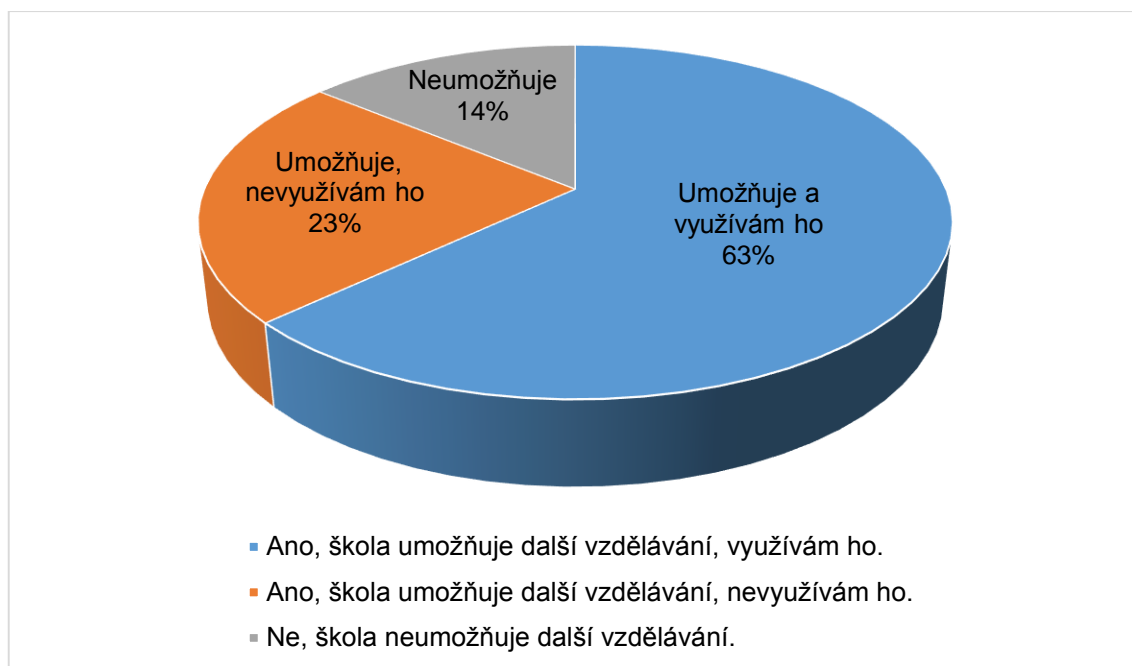
Tato otázka byla položena pouze v dotazníku pro veřejnost. Na první a druhé místo by povolání učitele zařadilo méně než 7% respondentů, na třetí místo 11% respondentů. Největší počet respondentů (42%) umístilo profesi učitele z pohledu prestiže na čtvrté místo, nejbližší tomu mělo i páté místo, které uvedlo 20% respondentů. Od šestého místa níže prestiž pedagoga uváděla méně než 4% respondentů.

Celkově respondenti z hlediska prestiže na prvním místě nejčastěji uváděli povolání lékaře, vědce na místě druhém a soudce na třetím místě. V porovnání s tabulkou pořadí prestiže povolání z roku 2013 na základě výzkumu veřejného mínění (viz výše) se první místa neliší. Na prvním místě je lékař, na místě druhém vědec. Na třetím místě se ve výzkumné tabulce ze Sociologického ústavu AV ČR nachází zdravotní sestra, a na místě čtvrtém a pátém učitel na vysoké a následně na základní škole. Povolání soudce se v tabulce nachází až po profesi učitele. U této profese je rozdíl, neboť na základě vlastního šetření soudce se řadí na místo třetí.

⁸⁸ Tatzauerová, 2015 (vlastní šetření)

Graf 5: Další vzdělávání učitelů

„Umožňuje vám škola další vzdělávání? A využíváte ho?“

Zdroj⁸⁹

Otázka se zaměřuje na další vzdělávání učitelů, zda škola jim toto vzdělávání nabízí a kolik učitelů je využívá. Z dotazníkového šetření vyplývá, že 86% učitelům škola nabízí další vzdělávání, ale z toho 63% učitelů jej využívá. 14% učitelů uvedlo, že škola jim vůbec neumožňuje další vzdělávání. V této otázce se musí brát i v úvahu předmět, který pedagog vyučuje. Dva učitelé tělesné výchovy uvedli, že škola jim neumožňuje vzdělávání.

⁸⁹ Tatzauerová, 2015 (vlastní šetření)

5.5 Interpretace a diskuse výsledků

Vyhodnocením a porovnáním vyplněných dotazníků bylo zjištěno, jaké povahové vlastnosti by měl mít učitel. Mezi nejčastěji uvedenými vlastnostmi byla spravedlnost, trpělivost, smysl pro humor a profesionalita. Osobnost učitele by měla být tvořena z kousků všech těchto vlastností, které se budou projevovat s jednáním s dětmi, rodiči, či samotnou školou. První hypotéza nebyla potvrzena. Více než 50% respondentů se nedomnívá, že by pedagog měl být klidný, spravedlivý, autoritativní a trpělivý, ale spravedlivý, profesionální, trpělivý a se smyslem pro humor.

Osobnost pedagoga se také mění podle jeho dlouholeté praxe. Pro novice je důležité si najít správnou techniku vyučování. Ze začátku si učitel bude hledat spíše návody a bude se soustřeďovat na obsah. Později se začne aklimatizovat, jeho práce bude nabývat rutinních povah, zvýší se mu sebedůvěra a může se dále rozvíjet a zdokonalovat.

Z hlediska temperamentu byla nejčastěji uvedená odpověď sangvinik. Sangvinik se vyznačuje svou vůdčí povahou, je živý, společenský, otevřený a velmi hovorný. Je také nedůsledný a egocentrický. Tyto rysy však respondenti neměli na mysli. Druhý nejčastěji uvedený temperament v profesi učitele byl flegmatik, který se vyznačuje svou pečlivostí, je přemýšlivý, klidný, vyrovnaný a spolehlivý. Ale také je lenivý, nerozhodný bez velkého nadšení.

Ale jedinec nemá vždy jen jeden temperament (tyto typy jsou převážně výjimkou), rysy jednotlivých temperamentů jsou v různých poměrech promíchány. Tak je to i u profese učitele. I charaktery pedagogů mají rysy různých temperamentů. Z výsledků vyplývá, že především sangvinik a flegmatik jsou temperameny hodící se k povolání učitele.

Další otázka se týkala hodnocení a odměňování pedagogů. Nadpoloviční většina respondentů se domnívá, že učitelé mají nárok na vyšší hodnocení. Dnes učitel v průměru pobírá 24.000 Kč, ale záleží na těchto aspektech: na jaké škole pracuje, zda je to základní, střední nebo vysoká škola, kolikaletou má pedagog praxi a v jaké platové třídě se nachází. Na otázku jaké zvýšení platu by odpovídalo k platu vyhovujícímu a přiměřenému k výkonu práce, nadpoloviční většina dotazujících učitelů odpověděla zvýšení do 4.000 Kč za měsíc. Více jak polovina respondentů z řad veřejnosti se také domnívá, že učitelé jsou málo hodnoceni a mají nárok na vyšší plat. Z toho vyplývá potvrzení druhé hypotézy nadpoloviční většiny respondentů, kteří uvedli, že učitelé mají nárok na vyšší ohodnocení.

Respekt a úcta mezi žákem a učitelem je problémovým tématem dnešní společnosti. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že nadpoloviční většina dotazovaných si myslí, že mezi žákem a učitelem je stále respekt a úcta. Třetí hypotéza byla potvrzena. Záleží na osobnosti a povaze učitele, přístupu učitele k žákům, ale také na výchově dnešních dětí. Když není vzájemná autorita mezi učitelem a žákem, může dojít ke konfliktům, jež mohou vyvrcholit v psychický nebo fyzický teror až napadení. Právě napadení ze strany žáků na učitele se zvyšuje, proto je nyní v jednání, zda se učitel stane veřejným činitelem.

V otázce náročnosti povolání učitele byla dotazovaná pouze veřejnost, která z 80% uvedla, že povolání učitel je náročné. Práce učitele není převážně náročná z hlediska fyzické náročnosti, jde však o vysokou psychickou náročnost, nejen z důvodu náročnosti kvalitní přípravy na výuku, ale především z hlediska velké zodpovědnosti za žáky. Aby učitel byl spokojen, musí o sebe pečovat jak duševně tak i fyzicky. Čtvrtá hypotéza tímto byla potvrzena.

Učitelské povolání se z hlediska prestiže u respondentů z řad veřejnosti umístilo na čtvrtém místě z deseti. První místo obsadilo povolání lékaře, druhé vědce a na třetí místo umístila veřejnost nejčastěji soudce. Na čtvrté místo necelá polovina respondentů umístila povolání učitele. Co se týká prestiže učitelské profese, velmi záleží jednak na tom, zda učitelé samotní si dokáží prosadit uznání společnosti, ale také zda je společnost ochotna zaplatit učitelům za jejich náročnou práci více peněz. Čtvrtá hypotéza byla potvrzena, povolání učitele je prestižnější než povolání policisty, kněze a novináře.

Mnohokrát se v minulosti říkalo, že lze pedagoga nahradit, ale není tomu tak. Nahradit živý kontakt pedagoga se žákem je důležité pro komunikaci a rozvíjení vztahu mezi nimi. Dnes se rozvíjí nové vzdělávací metody, např. vzdělávání pomocí filmu (dokumentární filmy), v rozhlase (čtecí texty), na internetu ale také vzdělávání jako samostudium s občasným spojením přes internet s učitelem. Možností pro vzdělání je mnoho, ale nic nenahradí staré osvědčené metody.

Vzdělávání učitelů je stále často rozebíraným tématem. Z výsledků vyplývá, že 86% dotazovaných učitelů má možnost (škola jim umožňuje) další vzdělávání. Ne každý učitel další vzdělávání využívá, záleží jen na něm, jak se učitel chce dále rozvíjet a dále vzdělávat. Šestá hypotéza byla potvrzena, více než 60% dotazovaných pedagogů využívá další možnost vzdělávání.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo popsat osobnost a postavení pedagogů základních a středních škol a dále zjistit pomocí dotazníkového průzkumu názory na postavení pedagogů v soudobé společnosti. Z použitých zdrojů a ze získaných dat bylo zjištěno, že povolání učitele je velmi náročné, prestižní, ačkoliv je nedostatečně finančně ohodnoceno.

V teoretické části autorka definovala pojmy, jako jsou pedagogika, vychovatelství nebo učitel. Dále se snažila popsat negativní i pozitivní vlivy v profesi pedagoga z hlediska prestiže ve společnosti, autority mezi učiteli a žáky nebo psychickou zátěží a stresem, které provází profesi pedagoga. Autorka také nahlédla do historie školství a pedagogiky, která přes středověk došla k dnešní struktuře školství, finančnímu odměňování, kariéernímu růstu a dalšímu vzdělávání v profesi učitele. Všechna fakta, která se snažila autorka popsat v této práci, se opírala o relevantní poznatky z oblasti pedagogiky a školství u nás.

Z praktické části autorka přišla na zajímavé poznatky a výsledky z dotazníkového průzkumu, avšak tyto výsledky nelze považovat za reprezentativní. Pomocí tohoto šetření bylo zjištěno, že dotazovaní respondenti by preferovali učitele, který by disponoval těmito povahovými vlastnostmi. Spravedlnost, profesionalita, smysl pro humor a trpělivost. Dále bylo zjištěno, že profese učitele je velice náročná jak z důvodu náročnosti kvalitní přípravy, tak z důvodu zodpovědnosti za žáky. Učitelé se stále musí vzdělávat a informovat se o nových vědomostech. Většina dotazujících učitelů uvedla, že škola jim nabízí další vzdělávací kurzy a možnosti. Ačkoliv tato možnost je připravuje o volný čas. Taktéž z dotazníkového šetření vyplývá, že z hlediska prestiže respondenti odpověděli, že si povolání váží. Celkově se profese učitele umístila na čtvrtém místě v žebříčku hodnocení. Avšak těmto výsledkům neodpovídá hodnocení této profese. Vysokoškolsky vzdělaný pedagog je méně hodnocen oproti povolání, pro které není potřeba vyšší vzdělanosti. Informace o respektu a úctě mezi žákem a učitelem vycházely z teoretické části bakalářské práce v kapitole 2.4 Autorita učitele. Empirickým výzkumem bylo potvrzeno zjištění, že mezi žákem a učitelem je autorita a úcta. Učitelé a žáci odpovídali, že žáci mají respekt a úctu k učitelům oproti veřejnosti, která je opačného názoru. Domnívají se, že děti nemají úctu k autoritě, tudíž ani k učitelům.

Zjištěné informace z této bakalářské práce by mohly být zajímavé pro další výzkum pro nastávající učitele či ředitele různých školských institucí. Domnívám se, že

toto téma bude přínosné zejména pro budoucí učitele z důvodu inspirace a zjištění, co od této učitele široká veřejnost očekává.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

FTOREK, Jozef. *Public relations jako ovlivňování mínění*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2009, 195 s. Manažer. ISBN 9788024726786.

GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 247 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024734729.

HEJNA, Dalibor. *Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 198 s. ISBN 9788024724270.

Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů. Editor Jiří Prokop, Jan Solfronk, Josef Maňák. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 191 s. ISBN 8085931583.

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024724294.

KOHOUT, K.: *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2010, 152 s. ISBN 978-80-7452-009-9.

MALACH, Josef. *Základy pedagogiky*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, 126 s. ISBN 8070422939.

NOVÝ, Ivan a Alois SURYNEK. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 287 s. Manažer. ISBN 8024717050.

Pedagogika pro učitele: podoby vyučování a třídní management, osobnost učitele a jeho autorita, inovace ve výuce, klíčové kompetence ve vzdělávání, práce s informačními prameny, pedagogická diagnostika. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Editor Alena Vališová, Hana Kasíková. Praha: Grada, c2011, 456 s. ISBN 9788024733579.

PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 834 s. ISBN 8020006079.

PÍŠOVÁ, Michaela a Karolina DUSCHINSKÁ. *Mentoring v učitelství: výzkumný záměr Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání*. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2011, 204 s. ISBN 9788072905188.

PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011, 472 s. ISBN 978-80-200-1499-3.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 8071787728.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 294 s. ISBN 9788024739601.

SINGULE, František. *Současné pedagogické směry a jejich psychologické souvislosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, 54 s. Odborná literatura pro veřejnost. ISBN 8004261604.

STROUHAL, M. *Teorie výchovy: K vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada, 2013, 192 s. ISBN 80-247-8692-3.

VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 402 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024717340.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 239 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024745909.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÁ PEDAGOGICKÁ SPOLEČNOST o. s. *Pedagogická orientace* [online]. © 22. 03. 2012 [cit. 2014-10-14]. Dostupné z: www.ped.muni.cz/pedor/

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika v číslech*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-24]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/320181-14>

Finance media a.s. *Žebříček nejlépe a nejhůře placených profesí* [online]. © 2013 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/36068-zebricek-nejlepe-a-nejhure-placeny-profesi/>

KARIÉRNÍ ŘÁD. *Kariérní řád pro pedagogické pracovníky*. [online]. © [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: http://www.arg.cz/Ok_koncepce/Karierni_rad_ped_prac.htm

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Aktuální znění zákona o pedagogických pracovnících k 1. lednu 2015*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Investice do rozvoje vzdělávání*. [online]. © 2015 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.arg.cz/Ok_koncepce/Karierni_rad_ped_prac.htm

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Stav genderové rovnosti v resortu*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-25]. Dostupné z:

www.msmt.cz/file/31791/download/

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Zprávy o vývoji českého školství od listopadu 1989*. 2009 [online]. © 2015 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>

PEDAGOGICKÉ CENTRUM V PRAZE. *Charta učitelů. Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO)*. [online]. © 1995 [cit. 2014-12-21]. Dostupné z:

<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120027268/?lang=cs>

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. *Prestíž povolání 2013*. [online]. © 3. 9. 2013 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z:

<http://cvvm.soc.cas.cz/prace-prijmy-zivotni-uroven/prestiz-povolani-cerven-2013>

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. *Historie UK*. [online]. © 2014 [cit. 2014-12-11].

Dostupné z: <http://www.cuni.cz/UK-374.html>

Zákon č. 242 ze dne 4. července 2008, kterými se mění zákon č. 561/2004 Sb., školského zákona v oblasti maturitních zkoušek (školský zákon). In: Sbíрка zákonů, Česká republika. 2008, s. 3598. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-242-2008-sb-a-zakon-c-243-2008-sb-kterymi-se-meni>

Zákon č. 563 ze dne 1. září 2012, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (školský zákon). In: Sbíрка zákonů, Česká republika. 2012, s. 2738. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>

SEZNAM ZKRATEK

ECDL - vzdělávací koncept v oblasti počítačové gramotnosti a digitálních dovedností a znalostí.

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Komunikační model

Seznam grafů

Graf 1: Povaha učitele

Graf 2: Hodnocení a odměny pedagogů

Graf 3: Respekt a úcta mezi učitelem a žákem

Graf 4: Náročnost povolání učitele

Graf 5: Další vzdělávání učitelů

Seznam tabulek

Tabulka 1: Prestiž povolání v letech 2004 - 2013

Tabulka 2: Počet žáků zapsaných do škol

Tabulka 3: Platové hodnocení učitelů

Tabulka 4: Povahové vlastnosti v profesi učitele

Tabulka 5: Prestiž pedagoga v soudobé společnosti

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník pro veřejnost	I
Příloha B – Dotazník pro učitele	V
Příloha C – Dotazník pro žáky.....	IX

Příloha A – Dotazník pro veřejnost

1) Jaký způsob vyučování by měl u učitele převládat?

☐	praktický – formou praktické výuky (moci si vyzkoušet, navštívit, ukázat)
☐	teoretický – formou teoretické výuky (názorového učení)
☐	teoreticko-praktický

2) Jaké povahové vlastnosti by měla mít osobnost učitele? Vyberte 4.

☐	klidný	☐	rozvážný	☐	kamarádský
☐	pohotový	☐	autoritativní	☐	empatický
☐	otevřený	☐	spravedlivý	☐	učenlivý
☐	uzavřený	☐	profesionální	☐	trpělivý
☐	vstřícný	☐	odpovědný	☐	se smyslem pro humor

3) Spíše které povahy by měl být učitel?

☐	flegmatik	(pečlivý, přemýšlivý, spolehlivý, klidný, vyrovnaný)
☐	melancholik	(náladový, tichý, citlivý, pečlivý, přemýšlivý)
☐	sangvinik	(vůdčí, pohodový, otevřený, společenský, citlivý)
☐	cholerik	(impulzivní, aktivní, vůdčí, rozhodný, cílevědomí)

4) Myslíte si, že učitelé tráví s dětmi málo času?

☐	ano
☐	ne

5) Pokud si myslíte, že ano, kdy by měl učitel trávit čas s dětmi?

☐	o přestávkách
☐	po škole
☐	na obědě
☐	v rámci školních výletů
☐	mimo školních aktivitách

6) Jak často by měl učitel komunikovat s rodiči žáků? Možnost více odpovědí.

- když je nějaký problém s dítětem
- na třídních schůzkách
- nemusí komunikovat vůbec s rodiči
- při jiných možnostech, vyjmenujte:

7) Myslíte si, že jsou učitelé hodnoceni dobře, dle jejich výkonu?

- ano
- ne, mají nárok na vyšší plat

8) Myslíte si, že naše školství drží krok se světovými trendy, například ve využívání nových technologií?

- ano
- ne

9) Myslíte si, že mezi žákem a učitelem je stále respekt a úcta?

- ano
- ne

10) Jestli si myslíte, že ne, z jakého důvodu? Napište:

11) Myslíte si, že povolání učitele je náročné?

☐	Určitě ano
☐	Spíše ano
☐	Spíše ne
☐	Určitě ne

12) Uvedte důvod, proč si to myslíte.

13) Myslíte si, že povolání učitele je důležité?

☐	ano
☐	ne

15) Uvedte důvod.

16) Jaká je podle Vás prestiž učitele? Na které místo v pořadí uvedených deseti povolání byste zařadili povolání učitele?

☐	Vědec
☐	Lékař
☐	Poslanec
☐	Učitel
☐	Novinář
☐	Bankovní úředník
☐	Soudce
☐	Policista
☐	Stavební dělník
☐	Kněz

Příloha B – Dotazník pro učitele

1) Jaký způsob vyučovacích metod by měl u učitele převládat?

☐	praktický – formou praktické výuky (moci si vyzkoušet, navštívit, vidět)
☐	teoretický – formou teoretické výuky (názorového učení)
☐	teoreticko-praktický

2) Jaké povahové vlastnosti by měla mít osobnost učitel? Vyberte 4.

☐	klidný	☐	rozvážný	☐	kamarádský
☐	pohotový	☐	autoritativní	☐	empatický
☐	otevřený	☐	spravedlivý	☐	učenlivý
☐	uzavřený	☐	profesionální	☐	trpělivý
☐	vstřícný	☐	odpovědný	☐	se smyslem pro humor

3) Který temperament by měl mít pedagog?

☐	flegmatik	(pečlivý, přemýšlivý, spolehlivý, klidný, vyrovnaný)
☐	melancholik	(náladový, tichý, citlivý, pečlivý, přemýšlivý)
☐	sangvinik	(vůdčí, pohodový, otevřený, společenský, citlivý)
☐	cholerik	(impulzivní, aktivní, vůdčí, rozhodný, cílevědomí)

4) Tykáte nebo vykáte svým žákům? A proč?

☐	tykám
☐	vykám
- Důvod:-

5) Trávíte se svými žáky i více času než jen o vyučovacích hodinách? A kdy?

Možnost více odpovědí.

- o přestávkách
- po škole
- na obědě
- v rámci školních výletů
- v mimo školních aktivitách
- netrávím

6) Jaké vyučovací metody využíváte při vysvětlování teorie ve vyučovacích hodinách?

- žádné, pouze teorie
- diskuze
- hry
- ukázky (praktické a názorné ukázky)
- prezentace (s využitím počítače či projektoru)

7) Jak často komunikujete s rodiči? Možnost více odpovědí.

- když je nějaký problém s dítětem
- na třídních schůzkách
- nekomunikuji
- při jiných možnostech, vyjmenujte:

8) Jaké odměny od školy by vás nejvíce motivovaly?

- finanční
 placené volno
 věcné dárky
 veřejné pochvaly a ocenění
 jiné,

například: _____

9) Myslíte si, že Vaše platové ohodnocení je malé?

- ano
 ne

10) Jestli ano, navýšení jaké částky by podle vás odpovídala k platu vyhovující a přiměřené k vašemu výkonu v práci?

- zvýšení do 1000,-/měsíc
 zvýšení do 4000,-/měsíc
 zvýšení do 7000,-/měsíc
 i vyšší zvýšení platu/měsíc

11) Kolikaletou praxi v učení máte?

- 1-5 let praxe
 6-11 let praxe
 12-19 let praxe
 20 a více let praxe

12) Myslíte si, že se snažíte stále o změny ve svých vyučovacích metodách?

- ano
 ne

13) Pokud ano, vypište příklady:

14) Umožňuje vám škola další vzdělávání? A využíváte ho?

☐	ano, umožňuje, využívám ho
☐	ano, umožňuje, nevyžívám ho
☐	ne, neumožňuje

15) Jestli ano, uveďte způsoby dalšího vzdělávání.

16) Myslíte si, že naše školství drží krok se světovými trendy, například ve využívání nových technologií?

☐	ano
☐	ne

17) Jaký kariérní postup by pro vás byl motivací?

18) Myslíte si, že mezi žákem a učitelem je stále respekt a úcta?

☐	ano
☐	ne

19) Jestli si myslíte, že ne, z jakého důvodu? Napište:

Příloha C – Dotazník pro žáky

1) Jaký způsob vyučování by měl u učitele převládat?

☐	praktický – formou praktické výuky (moci si vyzkoušet, navštívit, ukázat)
☐	teoretický – formou teoretické výuky (názorového učení)
☐	teoreticko-praktický

2) Jaké povahové vlastnosti by měl mít učitel? Vyberte 4.

☐	klidný	☐	rozvážný	☐	kamarádský
☐	pohotový	☐	autoritativní	☐	empatický
☐	otevřený	☐	spravedlivý	☐	učenlivý
☐	uzavřený	☐	profesionální	☐	trpělivý
☐	vstřícný	☐	odpovědný	☐	se smyslem pro humor

3) Spíše které povahy by měl být učitel?

☐	flegmatik	(pečlivý, přemýšlivý, spolehlivý, klidný, vyrovnaný)
☐	melancholik	(náladový, tichý, citlivý, pečlivý, přemýšlivý)
☐	sangvinik	(vůdčí, pohodový, otevřený, společenský, citlivý)
☐	cholerik	(impulzivní, aktivní, vůdčí, rozhodný, cílevědomí)

4) Je lepší, když vám učitel tyká nebo vyká? A proč?

☐	tyká
☐	vyká
☐	je mi to jedno

Důvod: _____

5) Tráví s vámi učitel i více času než jen o vyučovacích hodinách? A kdy?

- o přestávkách
- po škole
- na obědě
- v rámci školních výletů
- v mimo školních aktivitách
- netráví

6) Jaké vyučovací prostředky využívá učitel v hodinách?

- žádné, pouze teorie
- diskuze
- hry
- ukázky (praktické a názorné ukázky)
- prezentace (s využitím počítače či projektoru)

7) Myslíte si, že mezi žákem a učitelem je stále respekt a úcta?

- ano
- ne

8) Jestli ne, z jakého důvodu? Napište:

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Andrea Tatzauerová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Osobnost pedagoga, jeho postavení a úloha v soudobé společnosti

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 49

Celkový počet stran příloh: 10

Počet titulů českých použitých zdrojů: 18

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 13

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: doc. PhDr. Alena Svobodová, CSc.